

Univerzita třetího věku na Masarykově univerzitě v Brně

Petra Korčeková

Bakalářská práce
2016

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Petra Korčeková**
Osobní číslo: **H12469**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Andragogika v profilaci na řízení lidských zdrojů v neziskové sféře**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Univerzita třetího věku na Masarykově univerzitě v Brně**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti andragogiky, gerontagogiky a vzdělávání na univerzitě třetího věku.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace kvalitativního výzkumu formou rozhovoru.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ČORNANIČOVÁ, Rozália. Edukácia seniorov: vznik, rozvoj, podnety pre geragogiku.

Bratislava: Vydavateľstvo UK, 2007. ISBN 978-802-2322-874.

HAŠKOVCOVÁ, Helena. Fenomén stáří. Praha: Panorama, 1990. ISBN 80-703-8158-2.

MÚHLPACHR, Pavel. Gerontopedagogika. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3345-2.

ONDRÁKOVÁ, Jana. Vzdělávání seniorů a jeho specifika. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2012. ISBN 978-807-4650-383.

ŠVARÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál, 2014, ISBN 978-80-262-0644-6.

Univerzita třetího věku: historie, současnost a perspektivy dalšího rozvoje: sborník příspěvků z konference konané u příležitosti 20. výročí založení Univerzity třetího věku na MU 6.-7. dubna 2010 v Brně. Brno: Masarykova univerzita, 2010, ISBN 978-80-210-5158-4.

KNOWLES, Malcolm S. The modern practice of adult education: from pedagogy to andragogy. Rev. and updated. Englewood Cliffs, NJ: Cambridge Adult Education, 1980. ISBN 978-084-2822-138.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Zuzana Hrnčířiková, Ph.D.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

4. prosince 2015

Termín odevzdání bakalářské práce:

27. dubna 2016

Ve Zlíně dne 4. prosince 2015

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 28. 2. 2016

.....
Kaučora

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být teč nejmně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce je zaměřena na vzdělávání se seniorů na Univerzitě třetího věku na Masarykově univerzitě v Brně. Teoretická část se zabývá definicí stárnutí, stáří a jeho změn. V druhé kapitole se zaměřujeme na edukaci seniorů, kde jsou rozebrány cíle, funkce, formy a metody při vzdělávání seniorů. V třetí kapitole jsme se zaměřili konkrétně na Univerzitu třetího věku na Masarykově univerzitě v Brně, kde popisujeme její historii, organizační strukturu a současnou nabídku vzdělávacích aktivit. Praktická část obsahuje popis výzkumného projektu a výsledky výzkumu. Jsou zde prezentovány přepisy rozhovorů s interpretací získaných jevů.

Klíčová slova: stárnutí, stáří, edukace seniorů, Univerzita třetího věku

ABSTRACT

Bachelor thesis is focused on educating the seniors at the University of the Third Age at Masaryk University in Brno. The theoretical part deals with the definition of aging, old age and its changes. The second chapter focuses on the education of the elderly, where they discussed the objectives, functions, forms and methods in the education of seniors. In the third chapter, we looked specifically at the University of the Third Age at Masaryk University in Brno, where we describe its history, organizational structure and the current offer educational activities. The practical part contains a description of the above-research project and research results. There are presented transcripts of interviews with inter-scrolls acquired phenomena.

Keywords: aging, age, seniors Education, University of the Third Age

Ráda bych poděkovala Mgr. Hrnčířkové, Ph.D. za její odborné vedení, podporu, cenné rady, vstřícnost i připomínky, které byly pro mě velkým přínosem při zpracování mé bakalářské práce.

Dále bych zde chtěla poděkovat všem informantům, kteří byli ochotni mi poskytnout informace o sobě samých a svých rodinách.

„Vědět, jak zestárnout, to je mistrovské dílo moudrosti a jedna z nejdůležitějších kapitol velkého umění žít.“

Henri Amiel

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 STÁRNUTÍ, STÁŘÍ A ZMĚNY VE STÁŘÍ	11
1.1 STÁRNUTÍ.....	11
1.2 STÁŘÍ	12
1.3 ZMĚNY VE STÁŘÍ	14
1.3.1 Psychické změny	14
1.3.2 Biologické změny.....	15
1.3.3 Sociální změny	15
2 EDUKACE SENIORŮ	17
2.1 CÍLE A FUNKCE EDUKACE SENIORŮ	17
2.2 FORMY EDUKACE SENIORŮ.....	19
2.3 METODY EDUKACE SENIORŮ	21
3 UNIVERZITA TŘETÍHO VĚKU MASARYKOVA UNIVERZITA V BRNĚ	25
3.1 HISTORIE.....	25
3.2 ORGANIZAČNÍ STRUKTURA	26
3.3 SOUČASNÁ NABÍDKA VZDĚLÁVACÍCH AKTIVIT.....	26
II PRAKTICKÁ ČÁST	28
4 METODOLOGIE VÝZKUMU	29
4.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	29
4.2 CÍL VÝZKUMU	29
4.3 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	29
4.4 VÝZKUMNÁ STRATEGIE A METODA SBĚRU DAT.....	29
4.5 VÝZKUMNÝ SOUBOR A PŘEDSTAVENÍ INFORMANTŮ.....	30
5 REALIZACE VÝZKUMU	31
5.1 METODA ANALÝZY DAT	31
6 INTERPRETACE VÝZKUMU	32
6.1 INTERPRETACE KATEGORIÍ	33
6.1.1 I. Kategorie - „Potřeby“	33
6.1.2 II. Kategorie - „Obohacení“	35
6.1.3 III. Kategorie - „Bariéry“	38
6.1.4 IV. Kategorie – „Okolí“	41
6.2 SHRNUÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	44
ZÁVĚR	45
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	46
SEZNAM OBRÁZKŮ	48
SEZNAM TABULEK	49
SEZNAM ZKRATEK	50
SEZNAM PŘÍLOH	51

ÚVOD

Díky velkým pokrokům v lékařských vědách během posledních let, přibývá lidí, kteří se dožívají vysokého věku. Statistiky dokonce uvádí, že kolem roku 2025 dosáhneme více než 30 procent populace důchodového věku. Tím může nastat problém i po ekonomické a sociální stránce. Proto bychom se měli zamýšlet nad otázkou, co udělat pro tyto lidi, aby i ve vyšším věku mohli vést plnohodnotný život v souladu s ostatní populací, aby u nich nedocházelo ke strmému úpadku osobnosti a udrželi se co nejdéle v dobré kondici jak po fyzické, tak po psychické stránce. Jednou z možných odpovědí na tuto otázku jsou univerzity třetího věku, které jsou v posledních letech u seniorů ve velké oblibě, a vděčíme jim za to, že umožňují seniorům vést plnohodnotný a aktivní život i v důchodovém období.

V rámci této bakalářské práce bychom se chtěli pokusit definovat seniora právě na základě jeho funkčního potenciálu. Cílovou skupinou této práce jsou jedinci, kteří dosáhli věku odchodu do penze, nedochází u nich k úbytku funkčnosti v rovině fyzické ani psychické a jejich sociální složku posiluje především vzdělávání, jsou to jedinci, kteří se aktivně zapojují do vzdělávacích aktivit v rámci celoživotního vzdělávání.

Bakalářská práce se zabývá kvalitou výuky na Univerzitě třetího věku. Seznamuje s terminologickými pojmy z oblasti stáří a stárnutí. Následně v rámci celoživotního vzdělávání popisuje vzdělávání seniorů a jeho specifika. Závěr teoretické části je věnován Univerzitě třetího věku na Masarykově univerzitě v Brně. Praktická část práce pomocí rozhovorů podrobně zkoumá názory absolventů Univerzity třetího věku na kvalitu a formu výuky a obsah nabízených kurzů, kde se zabývá názory informantů na přínos jejich studia, ale i na vnímané bariéry.

Hlavním cílem bakalářské práce je zjistit, jaký je přínos pro seniory studium Univerzity třetího věku na Masarykově univerzitě v Brně, a jaký má tato forma celoživotního vzdělávání vliv na zvýšení kvality jejich života.

Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části se budeme zabývat v první kapitole definováním základních pojmů, jako jsou stárnutí, stáří a změny ve stáří. V druhé kapitole se budeme zabývat edukací seniorů, používaným metodám a formám při edukaci. Ve třetí kapitole popíšeme historii, strukturu a současnou nabídku vzdělávacích kurzů Univerzity třetího věku na Masarykově univerzitě v Brně.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 STÁRNUTÍ, STÁŘÍ A ZMĚNY VE STÁŘÍ

V první kapitole se budeme zabývat definováním základních pojmů, jako je stárnutí a stáří, také si popíšeme biologické, psychické a sociální změny, které souvisí se stářím. Psychologové se snaží co nejvýstižněji stanovit jednotlivé etapy lidského života. Zatímco první polovinou života, především dětstvím a dospíváním se odborníci zabývají velmi podrobně, fázi dospělosti a stáří už tolik pozornosti nevěnují. Senioři jsou specifickou sociální skupinou, která má s přibývajícím věkem své specifické potřeby. Díky velkým pokrokům v medicíně, která přináší pro člověka příznivé změny po zdravotní stránce, se dnes dožíváme podstatně vyššího věku. Zároveň však dnešní společnost upřednostňuje mládí, krásu a zdraví, lidé tak mají ze stárnutí větší strach. Se stále zvyšující se hranicí pro odchod do důchodu jsou spojeny i obavy se ztrátou zaměstnání, i v souvislosti s nižším pracovním výkonem, který důsledkem stárnutí nastává. I z výše uvedených důvodů bychom se měli snažit více přiblížit problematiku stárnutí a stáří širší veřejnosti, pokusit se zbavit „nálepk“ nepotřebnosti seniorů a naopak vyzdvihnout potřebné dovednosti spojené s životními zkušenostmi seniorů.

1.1 Stárnutí

Jako všeobecně známý a uznávaný je fakt, že každý člověk stárne. O vlastním stárnutí a stáří nikdo z nás neuvažuje do té doby, než se nás osobně začne tato skutečnost týkat. Stejně jako smrt je stárnutí a stáří jedinou jistotou, kterou máme. (Haškovcová, 2010, s. 16)

Pojem stárnutí, je vymezován pomocí biologických, sociálních a chronologických aspektů. Biologické stáří je označení pro konkrétní míry involučních změn, obvykle propojených se změnami způsobenými chorobami. Pokusy o vymezení biologického stáří se ale nezdařily a jeho stanovení se nevyužívá. Sociální stáří je vymezeno několika změnami a kritérii, je dáno především změnou rolí, životního způsobu i ekonomického zajištění. Sociální periodizace, člení lidský život do 4 období, přičemž stáří je vymezeno třetím a čtvrtým věkem. (Mühlpachr, 2004, s. 19-21)

Podle autora Vetešky (2014, s. 24) probíhá u každého jedince změna stárnutí jiným tempem, tudíž přesná definice stárnutí neexistuje. A to z toho důvodu, že u jednoho jedince probíhá proces stárnutí rychleji a u jiného zase pomaleji. Rychlost procesu je tedy geneticky determinována a je ovlivněna různými faktory jako je, životní styl, působení okolí na člověka, ve kterém žije, druh pracovního vytížení, stres, apod.

Kalvach (1997, s. 51) člení stárnutí na **obvyklé, normální** – kdy zdravotní a funkční stav seniora, jeho sociální role, míra zdravotních obtíží a funkčních limitací odpovídá jeho vrstevníkům, součas-

né normě české společnosti, vhodněji mezinárodnímu standardu; **úspěšné** – zde je zdravotní a funkční stav seniora lepší, než současný průměr, umožňuje nejen plnou soběstačnost, ale žádoucí tělesnou, psychickou i sociální aktivitu; a na **neúspěšné (patologické)** – zdravotní a funkční stav je horší než u vrstevníků, neodpovídá současné normě. Rozvíjí se větší závislost, choroby vyššího věku, jejich projevy a důsledky jsou neobvykle výrazné a nastupují neobvykle brzy. Jejich průběh je předčasně urychlený. Dominuje závislost či dojem vyššího biologického než kalendářního věku, tedy progerie, tj. předčasné stárnutí.

Užší vymezení procesu stárnutí můžeme najít například u Pacovského (1990 s. 12), ten stárnutí vidí jako přechodnou vývojovou dobu mezi dospělostí a stářím, přičemž změny, které v něm vzniknou, jsou nevratné a neopakovatelné. Dále Pacovský (1990, s. 30) chápe stárnutí jako cestu do stáří, představuje nevyhnutelný děj. Stárnutí člení na **fyzilogické**, které popisuje jako normální součást života a zákonitou epochu ontogeneze a **patologické**, které vysvětluje příkladem předčasného stárnutí a situací, kde je kalendářní věk nižší než věk funkční.

1.2 Stáří

Stáří je považováno za poslední fázi životního cyklu, která nastává většinou po skončení ekonomické činnosti a je doprovázena změnami duševními i fyzickými. Stáří se nedá vymezit pouze věkem a to kvůli individuálním rozdílům každého jedince. V této části života dochází často ke snížení schopnosti adaptace, také narůstá sociální izolovanost a zmenšuje se okruh zájmů. Změny, které nastanou, se mohou ve svých psychofyzických souvislostech odrazit i na zdravotním stavu. (Jan-dourek, 2001, s. 237-238)

Stáří rozdělujeme podle Mühlpachra (2009, s. 19 – 20) na biologické stáří, sociální stáří a kalendářní (chronologické) stáří:

Biologické stáří - biologické stáří definujeme jako konkrétní míru změn, které jsou obvykle spojeny se změnami způsobenými nemocemi, které se vyskytují s vysokou frekvencí zejména ve vyšším věku (např. ateroskleróza). Pokusy o určení biologického stáří, které by byly přesnější než věk kalendářní určitého jedince se nepodařily, a určení biologického stáří ani jeho dílčích variant se nepoužívá. Je to z toho důvodu, že lidé stejného kalendářního věku se velmi liší mírou regresivních změn i funkčních zdatností.

Sociální stáří - je dáno změnou rolí, životního způsobu i ekonomického zajištění je chápáno jako sociální událost. Sociální stáří je také spojováno s určitými sociálními událostmi, jako je změna role, životního způsobu či ekonomického zajištění. Tento druh stáří bývá vymezován do tří, nebo

také čtyř věků, z nichž právě období stáří bývá řazeno do tzv. třetího věku. Jedná se o období post-produktivní. U člověka se snižuje zdatnost, převládá odpočinek a jedinec již přestává být součástí pracovního procesu. Tím klesá jeho produktivní přínos a odchází do starobního důchodu. Čtvrtý věk bývá spojován s projevy jako závislost, nesamostatnost, omezenost apod. Tato označení však nebývají příliš vhodná, jelikož jejich výskyt není u starších osob zákonitý. Koncept úspěšného stárnutí a zdravé stáří akcentuje samostatnost i ve velmi pokročilém věku.

Kalendářní (chronologické) stáří - kalendářní věk je určen dovršením určitého věku, od kterého se nápadněji projevují regresivní změny. Stejně důležitý je i demografický pohled – tzn. čím více seniorů je v populaci, tím je vyšší hranice stáří. Výhodou tohoto pohledu na stáří je snadné vymezení a jasné srovnání.

Haškovcová (2010, s. 42) uvádí, že mezi lidmi se vytvořil chybný mýtus o tom, že člověk se stává starým v den odchodu do důchodu. Zjednodušeně řečeno podle naší společnosti všichni důchodci jsou staří a dnem odchodu do penze skončil život. Pokud lidé opravdu tímto způsobem přemýšlejí, není to pro ně určitě motivující myšlenka k aktivnímu stáří a shodujeme se s názorem autorky Haškovcové, že člověk může žít smysluplný život i v penzi a radovat se z něj.

Šipr (1997, s. 107) zase uvádí: „Ani do stáří bychom neměli vstupovat nepřipraveni.“ K přípravě na stáří vedou dva důvody. První důvod je ten, že dochází k podstatnému zvyšování podílu starých lidí v populaci a druhým důvodem je to, že mechanismus stárnutí je sice určen geneticky, ale rychlost a projevy stárnutí můžeme způsobem životního stylu podstatně ovlivnit. Přípravou na stáří bychom měli podle autora Šipra začít kolem čtyřicátého roku, kde Šipr uplatňuje tři přístupy: **Hledisko biologické** – to jsou vhodné návyky životosprávy (racionální výživa, aktivní odpočinek na čerstvém vzduchu, duševní hygiena a prevence na závislosti návykových látek jako jsou alkohol a cigarety); **hledisko psychologické** – je důležité pochopit stáří jako nedílnou součást života a na vrcholu pracovní a společenské aktivity akceptovat roli, která nás čeká ve stáří; a **hledisko sociologické** – rychlejší adaptace spojená s odchodem do důchodu nám usnadňuje nové vytvoření pevných přátelských vazeb s lidmi mimo pracoviště.

Jak již bylo řečeno, během stárnutí a stáří se vyskytují určité změny, které postihnou každého z nás. Tyto změny se mohou projevit však i po psychické, sociální a tělesné stránce. Právě těmto změnám se budeme věnovat v následující podkapitole.

1.3 Změny ve stáří

Ve stáří dochází u většiny kognitivních funkcí k jejich proměně. Tato zhoršení však nemusí být rovnoměrná. Pro stárnutí je typické zpomalení psychických funkcí, zhoršení kvality percepce, pozornosti i paměti. Toto celkové zpomalení je výsledkem obecnějších biologických změn ve fungování mozku. Dochází k nerovnoměrnému úbytku rozumových schopností jedince, zejména pak v oblasti fluidní inteligence. Víme, že u stárnutí se jedná o individuální jev. Existují však určité změny, které provází během stárnutí každého jedince. Tyto změny se stávají omezující pro člověka po stránce psychické, biologické a sociální. Těmto změnám se budeme věnovat v této kapitole.

1.3.1 Psychické změny

V období stáří se nemění jen fyzické funkce, ale i funkce psychické. Některé z těchto změn jsou biologicky podmíněné, jiné bývají důsledkem psychosociálních vlivů, většinou jde však o interakci obou těchto vlivů.

Biologické podmíněné změny – u starších lidí jde např. o zpomalení, obtíže v zapamatování a vybavování. Ve stáří se můžeme setkat také s příznaky chorobných procesů, kdy je jejich vznik ve stáří pravděpodobnější, než byl dříve a jejich rozlišení na začátku je velice těžké.

Psychosociální podmíněné změny – s úbytkem nároků a povinností a narůstající pohodlností, přispívá ke změnám, které nejsou jen biologickým projevem, ale jsou i sociálně podmíněny. Kromě poklesu funkčních rezerv a snížení adaptační schopnosti jsou psychosociální faktory ovlivňovány. (Vágnerová, 2007, s. 315-316)

Významnou změnou, jak píše Vágnerová (2007, s. 317) je celkové zpomalení poznávacích procesů. Starší lidé bývají pomalejší a toto zpomalení vede právě ke zhoršení kvality kognitivních funkcí. Toto zpomalení nemusí být pouze bráno jako negativní. Starší člověk, který si uvědomuje fakt, že není schopen pracovat a reagovat rychle a zároveň i kvalitně, je pomalejším tempem v práci kterou odevzdává pečlivější.

Percepce: schopnost přijímat podněty, které jsou nezbytné pro orientaci jedince v prostředí, je často u seniorů ztíženo z důvodu zhoršení sluchových nebo zrakových schopností. Starší člověk musí vynaložit daleko více úsilí, aby mohl vstřebávat veškeré podněty, které ho obklopují, používat různé kompenzační pomůcky, např. naslouchátka nebo brýle. Člověk se zhoršeným zrakem nebo sluchem se hůře orientuje v prostředí a v mnoha případech stahuje do soukromí, nebo na spoustu činností rezignují.

Pozornost: V průběhu stárnutí se schopnost soustředit na potřebné informace, přesouvat a rozdělovat získané informace se postupně zhoršuje. Pokud člověk vykonává nějakou činnost, kterou dobře zná a není při ní vyrušován rušivými podněty, tak koncentrace pozornosti se mnoho nemění. Ve stáří ke změně pozornosti, v rozdělování a přenášení pozornosti, dochází.

Paměť: Potíže spojené s nedostatky paměťové funkce v učení se začínají objevovat již v raném stáří. Se zhoršenou pamětí souvisí také potíže s koncentrací pozornosti i unavitelností organismu. Může to souviset s některým somatickým onemocněním, např. postižení CNS. Zhoršení paměti nezávisí pouze na biologických změnách organismu, ale také na celkovém zdraví a genetických předpokladech jedince. (Vágnerová, 2007, s. 319-322)

Duševní činnost starých lidí je zejména zpomalena. Pro tento úkaz máme jednoduchá vysvětlení, a to že aktivita buněk je ve stáří pomalejší, což se projevuje i na duševní činnosti. Můžeme však také uvažovat nad tím, že je jedinec méně motivován k činnostem. Dalším možným vysvětlením je zvýšená opatrnost seniorů.

1.3.2 Biologické změny

Úbytek funkcí lidského těla nezačíná stářím, ale jde o přirozený vývoj, který začíná již v rané dospělosti kolem třiceti let. Tyto změny se ve stáří stávají výraznější. Stárnutí je tedy přirozený proces lidského života, není samo o sobě žádným chorobným stavem, ale v průběhu stárnutí dochází ke kumulaci negativních vlivů, a k přibývání nemocných lidí.

Po šedesátém roce života se tělesná zdatnost stále zhoršuje. V různých orgánech ubývá funkčních tkání, které z části nahrazuje vazivo, přibývá očních chorob, zhoršuje se také sluch. Se stoupajícím věkem také přibývají jedinci, kteří jsou omezeni srdečními chorobami, vysokým krevním tlakem, nebo například nemocemi páteře a kloubů. (Mühlpachr, 2004, s. 23) V důsledku tělesných změn a úbytku schopností jedince ve stáří dochází také ke změně v jeho sociální oblasti, o možných sociálních aspektech, které mohou v rámci stárnutí nastat, hovoří další kapitola.

1.3.3 Sociální změny

Sociální stáří je určeno změnou rolí, ekonomického zajištění i životního způsobu. Stáří je v tomto smyslu vnímáno jako sociální událost. (Mühlpachr, 2004, s. 19)

Sociální stárnutí je doprovázeno různými změnami, mezi ně patří například odchod z aktivního pracovního života do důchodu. Tento přechod doprovází několik změn: odchodem do důchodu se mění sociální role seniora, končí role pracovní, mění se role rodinná, snižuje se také autorita a společenská prestiž. Důchodce bývá často společností viděn jako méněcenný, méněhodnotný a z hlediska

tohoto pojetí až zbytečný. Významným dopadem odchodu ze zaměstnání jsou změny v ekonomickém zajištění, které se promítají v zažitých kulturních a společenských aktivitách, které mohou být v důsledku toho omezeny. Vyrovnanost jedince může být dekompenzována nemocemi, rodinnými problémy, osamělostí, již zmíněným nedostatkem financí nebo špatným bydlením. (Jarošová, 2006, s. 29-30)

Starý člověk je také často vystaven generační osamělosti, musí se smířovat se smrtí vrstevníků v jeho okolí, se ztrátou partnera, přičemž osamělost snášejí lépe ženy, protože se o sebe dokážou zpravidla lépe postarat než muži. (Jarošová, 2006, s. 31)

Důležitou formou sociálního kontaktu je pro seniory komunikace. Ve stáří často dochází ke zhoršování sluchu. Pokud starší lidé trpí nedoslýchavostí, musí vynaložit více úsilí při soustředění se při poslechu a komunikace je proto pro ně velmi vyčerpávající. Také nejistota porozumění či porucha interpretace zvyšuje jejich napětí a vyvolává pocit nepohody. Z tohoto důvodu se senioři často vyhýbají společenským setkáním, nejsou pro ně příjemná a jsou pro ně stresující. (Vágnerová, 2007, s. 351)

Odchod do důchodu je snazší pro lidi, pro které nebyla profese jedinou náplní života. Lidí, kteří měli vždy spoustu koníčků, zájmů, přátel, zvládají odchod do důchodu lépe. Mohou se těšit na to, že konečně budou mít čas na rodinu, přátele, koníčky, na svůj klid, i když vědí, že zároveň ztrácí pocit seberealizace nebo sebeúcty, která vyplývala z jejich práce. Člověk přechodem z profesního života do důchodu by měl proto nutně změnit svůj životní styl. Snažit se najít nový smysl života a motivaci, která dokáže uspokojit potřeby seberealizace, aby si člověk odchodem do důchodu nepřípadal zbytečný.

2 EDUKACE SENIORŮ

V druhé kapitole se budeme zabývat edukací seniorů, která je důležitou složkou pro vzdělávání se na univerzitách třetího věku. Pokusíme se zde vysvětlit cíle edukace u seniorů, funkce edukace seniorů, dále se zaměříme na popsání druhů forem a metod při edukaci seniorů.

Edukační aktivity prostřednictvím nových informací, poskytují seniorům možnost volby – jak si uspořádat svůj vlastní život, jak být psychicky vyrovnanější a spokojenější. Edukace může ulehčit celkové chápání vývojových úloh v příběhu lidského života a tím podpořit úspěšný přechod a adaptaci na změněný způsob života v seniu. Může zlepšit orientaci v nových životních situacích a omezení, které přináší stárnutí člověka, a tím se vyhnout jeho patologickým projevům. V jednotlivých životních situacích to znamená „oddálit stárnutí“, získat nadhled a schopnost samostatně se rozhodovat jak řešit výzvy života ve stáří.“ (Čornaničová, 2007, s. 18)

2.1 Cíle a funkce edukace seniorů

„Jednou z nejdůležitějších kategorií edukace je vytyčit si adekvátní cíle tohoto vzdělávání, konkrétně formulovanou představu o tom, čeho má být vzděláváním dosaženo. Cíle jsou klíčovou didaktickou kategorií, jelikož skrze ně u seniorů vzbuzuje lektor pozornost, motivaci, prostřednictvím konkrétních úkolů umožňuje také jejich aktivizaci, usměrnění, řízení. V neposlední řadě slouží cíle jako zpětná vazba, neboť kontrolují, zda výsledky didaktického procesu odpovídají stanoveným cílům. Cíle charakterizujeme jako očekávané výsledky didaktického procesu“ (Špatenková, Smékalová, 2015, s. 118).

Pro stanovování didaktických cílů vzdělávání seniorů souhlasí Čornaničová s Prusákovou (1995, s. 33), která hovoří o naplnění tří základních cílů: **Poznávací cíle** - orientováno na prohlubování a získávání nových vědomostí, často se jedná o obory, které chtěl senior studovat v mládí, ale nedostal k tomu příležitost; **postojové cíle** - zaměřeno na vytváření vztahu k novému životnímu období, hodnotové orientace, která vytváří smysluplnost tohoto období života; **psychomotorické cíle** – tyto cíle se týkají tělesného i psychického zdraví, je třeba brát na zřetel pravidelnou pohybovou činnost např. formou cvičení.

„Cílem přípravy na stáří, na zdravé stárnutí není jen dožít se co nejvyššího věku, ale aby život byl pro člověka radostným darem.“ (Čornaničová, 2007, s. 66) U cílů vzdělávání, pro rozvoj osobnosti seniorů je důležité dbát na to, aby cíle byly rozmanité. Cíle vzdělávání dělíme na **kognitivní, afektivní, a psychomotorické**. **Kognitivní cíle**, neboli poznávací cíle, určují, co by měl senior znát. **Afektivní cíle**, neboli emocionální cíle, kde se orientujeme na emoce a pocity seniorů. Zde se lek-

torům nedoporučuje pouštět se u seniorů do výchovných aktivit, ale naopak snažit se budovat u seniorů pozitivní atmosféru a vstřícné učební klima. **Psychomotorické cíle**, neboli výcvikové, se zaměřují na rozvíjení praktických dovedností. Jedná se o cvičení senzomotorických dovedností, týkajících se smyslového vnímání, tedy jde o vzájemnou koordinaci vjemů s pohyby.

Podle Špatenkové, Smékalové (2015, s. 40) edukace seniorů sama o sobě může být považována za cíl samotný, být přínosem ve vzdělávání seniorů a nástrojem rozvoje lidského potenciálu, a zajistit kulturní spojení, zvýšit psychickou a fyzickou pohodu v rámci volného času.

Při funkci edukace seniorů se soustředí pozornost na oblasti úloh a činnosti, kdy se edukační aktivity stávají přínosem a můžou se stát smysluplnými a významnými pro kvalitu života seniora. (Čornaničová, 2007, s. 74) Také Haškovcová (Haškovcová, 2010, s. 128) zdůrazňuje pozitivní význam studia v postproduktivním věku. Bylo opakovaně doloženo, že když senioři studují a aktivně se účastní některého z odborně garantovaných programů, méně si všímají existujících osobních problémů, lépe je překonávají a skutečně méně stůňou. Nosný program jim totiž nedovolí lenivět a myslet na obtíže těla. Aktivita a společný zájem jim umožňuje stávající „bolístky“ transformovat nebo eliminovat. Senioři zaujatí studiem mají méně času a chuti navštěvovat své lékaře.

Dle Čornaničové (2007, s. 74-75) dělíme funkci edukace seniorů dle dvou hledisek: podle primárního cíle edukace a podle jejího specifického zaměření: **1. Podle primárního cíle** - lze funkci vzdělávání seniorů dělit dále pak na **vzdělávací** – zaměřeno na získávání nových poznatků, informací, schopností; **kulturně-kultivační** – rozvíjení osobnosti pomocí umění, kultury a pohybových činností; **sociálně psychologické** – zaměřeno na zachování přiměřené kvality života přizpůsobení se omezením vyplývajícím ze stárnutí. **2. Podle specifického zaměření** lze hovořit o různých funkcích vzdělávání seniorů: **preventivní** – vzdělávání s předstihem má za cíl pozitivní ovlivnění stárnutí a kvalitu života ve stáří; **anticipační** – příprava na změny související s přibývajícím věkem a odchodem do důchodu; **rehabilitační** – udržení fyzického i psychického zdraví; **adaptační** – zabezpečuje rovnováhu mezi prostředím a organismem člověka; **posilovací/stimulační** – přispívá k rozvoji zájmů, potřeb a schopností starých lidí, k podpoře jejich aktivity; **komunikační** – zůstat v aktivní komunikaci se svým okolím, rodinou, společností; **kompensační** – nahrazení úbytku sociálních kontaktů, stejně tak náhrada možnosti studovat, kterou senior v mládí nemusel mít; **aktivizační** – přispívá k začlenění do společnosti, k fyzickému i duševnímu zdraví, pocitu důstojnosti a životního uspokojení; **relaxační** – kultivované trávení volného času přispívající k vnitřní harmonii osobnosti; a **mezigenerační porozumění** – prohloubení vztahů a prevence mezigeneračního napětí. Tyto faktory je třeba brát v potaz a společně s nimi plánovat a chystat další formy vzdělávacího procesu pro seniory.

2.2 Formy edukace seniorů

Cílem této kapitoly je charakterizovat vzdělávací možnosti pro seniory. V České republice mají senioři opravdu širokou škálu, kde se mohou vzdělávat. Vzdělávání pro tuto věkovou skupinu se zabývá mnoho různých institucí, spolků a nadací.

Jak již bylo řečeno, z důvodu prodloužení lidského věku se také zvyšuje kvalita života a odchodem do důchodu pro mnohé lidi aktivní život nekončí. Mezi nejdůležitější kritéria kvality života se považuje potřeba být i nadále potřebný, být aktivní a mít pocit užitečnosti. Jednou z forem podpory kvality života člověka je vzdělávání. Na vzdělávání seniorů se podílejí nejrůznější instituce, které pomáhají seniorům při adaptaci v nové životní situaci, v níž se ocitají odchodem do důchodu. Prohlubují jejich vědomí odpovědnosti za vlastní stáří, přispívají k získání a udržení pocitu užitečnosti. Vzdělávací kurzy určené pro seniory vytvářejí předpoklady pro setkávání lidí stejné generace, mají spíše charakter osobnostního rozvoje a nikoliv přípravy na profese. Pro vzdělávání seniorů existuje více možností. K těm neznámějším řadíme Univerzity třetího věku, Akademie třetího věku, Univerzita volného času, Kluby seniorů.

Univerzita třetího věku

Samotný pojem „univerzita třetího věku“ použil jako první profesor práva a ekonomických věd Pierre Vellas v roce 1973 na Univerzitě sociálních věd v Toulouse ve Francii. Poukazoval na obrovský potenciál třetího věku v životě člověka, kdy se vzdělávání může stát jednou z kvalitních možností, jak tuto dobu využít. Jeho kurzy měly neobyčejný úspěch a idea U3V se rychle rozšířila do dalších evropských zemí a následně i mimo kontinent. Ve Francii jsou kurzy pro seniory propojeny s renovovanými univerzitami a vládními složkami (tzv. francouzský model). Oproti tomu ve Velké Británii mají U3V vůli zůstat svobodně od univerzit a nezávisle na místních orgánech (tzv. britský model). V České republice se uplatňuje spíše francouzský model. (Adamec, Kryštof, 2011, s. 12, 15; Formosa, 2012, s. 5)

Kurzy Univerzity třetího věku (dále U3V) se realizují jako program celoživotního vzdělávání podle § 60 Zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách). Jedná se o neznámější formou vzdělávání seniorů v současnosti. Univerzity třetího věku (U3V) poskytují kvalitní neucelené studium vysokoškolské úrovně a to v nejrůznějších oborech. Tato forma vzdělávání má charakter osobnostního rozvoje a nezakládá nárok na profesní uplatnění.

Univerzity třetího věku jako vzdělávací instituce se od svého vzniku zaměřují především na zájmové vzdělávání, které je od prvních počátků zaměřené na specifickou věkovou skupinu obyvatelstva a to, pro seniory. Základní cíl U3V, bylo zaměřeno se na zlepšení kvality života pro lidi třetího věku, pomocí vzdělávacích programů. (Čornaničová, 2007, s. 96 - 97)

Akademie třetího věku

Tato forma vzdělávání seniorů uspokojuje vzdělávací potřeby seniorů zejména tam, kde nejsou vysoké školy. Akademie třetího věku jsou organizovány pod záštitou organizací, jako jsou například Červený kříž nebo institucemi jakými jsou například Akademie J. A. Komenského nebo různá kulturní střediska.

Podle Petřkové a Čornaničové (2004, s. 78- 79) Akademie třetího věku představují středně náročnou formu zájmových vzdělávacích aktivit pro seniory. Obsah vzdělávání se přizpůsobuje místním potřebám, podmínkám a možnostem a zároveň vychází vstříc skupinovým zájmům účastníků vzdělávání. Obsahové zaměření vzdělávacích cyklů má tyto základní linie: medicínsko-gerontologická orientace, občansko-sociální vzdělávání, kulturně-historické okruhy, „hobby-aktivity“, „příprava na starší věk“, rekondiční cvičení apod.

Univerzita volného času

Pro tuto vzdělávací formu neplatí žádná věková ani jiná omezení. Dává šanci studovat všem těm, kteří mají dostatek volného času, ale nemají dostatek financí. Zde se platí pouze zápisné. Tato forma vzdělávání na akademické půdě vznikla v Praze v roce 1993. Ve studijním roce 1998/1999 bylo otevřeno pět oborů: psychologie, dějiny umění, světové a české dějiny, dějiny hudby a zdravý životní styl. (Bočková, 2000, s. 26)

Mezi jednoznačné přednosti institucionalizovaných edukačních aktivit patří skutečnost, že mohou nabídnout společně působící výchovné podmínky. Poskytují jasnou cílovou orientaci edukace, zpracované metodické postupy, kvalifikované vzdělavatele, nezbytné poznatkové zázemí (studijní pomůcky, odbornou literaturu), prostor pro realizaci aktivit (učebny, kluby, knihovny), odbornou podporu sebe výchovným postupům. (Petřková, Čornaničová, 2004, s. 53)

Kluby seniorů

Kluby patří mezi nejrozšířenější institucionalizovanou formu sdružování seniorů. Jsou zřizovány orgány místní správy, domovy důchodců, charitativními organizacemi, podniky, Svazem důchodců ČR nebo Českým svazem žen. Na rozdíl od výše uvedených forem se vyznačují trvalejšími neformálními vztahy, větším důrazem na rozvoj osobních zájmů a uspokojováním potřeby sociálních

kontaktů. Plní úlohu komunikační, sdružovací, vzdělávací, kulturně-tvořivou, kulturně-interpretaci. Edukační aktivity jsou převážně jednorázové, cyklická forma se vyskytuje zcela výjimečně. (Šerák, 2009, s. 199)

Kluby seniorů podle Špatenkové a Smékalové (2015, s. 99) představují obvykle institucionalizovaná kulturně-výchovná zařízení, které přispívají k plnohodnotnému trávení volného času seniorů a umožňují jim setkávání s lidmi podobného věku i zájmy. Vzdělávací činnost klubu seniorů má široký záběr. Edukační aktivity na úrovni těchto klubů mají z pravidla zájmový a jednorázový charakter. Jedná se o přednášky, besedy, poznávací zájezdy, návštěvy divadel, koncertů, výstav, relaxační cvičení apod.

2.3 Metody edukace seniorů

V této části kapitoly edukace seniorů, se budeme zabývat metodami, které jsou zaměřeny na cílovou skupinu a to seniory. V první části se zaměříme na metody používané v oblasti edukaci seniorů, tedy metody výkladové, dialogické, metody řešení problémů v malých skupinách a výcvikové metody. Dále jsme se v této kapitole také zaměřili na charakteristiku didaktických metod vhodných pro vzdělávání seniorů, kde jsme vybrali a popsali z velkého množství didaktických metod alespoň čtyři z nich tj. vyprávění, vysvětlování, přednáška a práce s textem.

Při vzdělávání seniorů jsou také často využívány metody výkladové (frontální), dialogické, metody řešení problémů v malých skupinách a výcvikové. Oblíbenými metodami mezi seniory jsou rovněž výchovné koncerty, tematické večery, exkurze, animace, hry, besedy, turistické výlety, semináře, apod. (Šerák, 2009, s. 68 - 73)

Výkladové metody

Nejčastěji používanou výkladovou metodou je přednáška. Zde je typická aktivní role lektora a spíše pasivní role účastníků vzdělávání. Používáme ji v případech, kdy je nutné v krátkém čase prezentovat velké množství poznatků. Při přípravě přednášky pro seniory je potřebné dbát především na jasné vymezení cíle, formulaci hlavní myšlenky, postup, logiku výkladu, využití vhodných audiovizuálních prostředků, výběr praktických příkladů a na častější opakování hlavních myšlenek a jejich souhrn či zdůraznění v závěru přednášky. Při přednáškách je třeba udržovat kultivovaný slovní projev, hlasitost řeči a její tempo. Pokud lektor mluví příliš rychle, nestačí seniory vnímat obsah vzdělávání, a proto je nezbytné sdělovat důležité informace pomalejším tempem s náležitou hlasitostí. Pro udržení pozornosti a zvýšení dramatičnosti výkladu využívá dobrý řečník také přestávek v řeči. (Petřková, Čornaničová, 2004, s. 70 - 71)

Dialogické metody

Často využívanou dialogickou metodou je rozhovor a diskuse, ty jsou používány samostatně nebo jako součást výkladové metody. U této metody je charakteristická větší aktivita účastníků. Podstatou je komunikace mezi vzdělavatelem a účastníky vzdělávání. Tato metoda klade velké nároky na vzdělavatele, který musí dialog podněcovat a usměrňovat. Účastníci mají u dialogické metody projeviti svůj názor, zkušenost, srovnávat své názory s názory druhých a posuzovat je. Při vzdělávání seniorů je důležité motivovat účastníky k diskusi pokládáním otevřených otázek, aktivně poslouchat jejich reakce a dávat najevo zájem o seniory (i neverbálně), snažit se zapojovat do diskuse všechny účastníky a povzbuzovat k účasti ty, kteří mají zábrany hovořit před ostatními. (Petřková, Čornaničová, 2004, s. 71)

Metody řešení problémů v malých skupinách

Metoda řešení problémů v malých skupinách, se používá tak, že se vytvoří menší skupiny o třech až šesti lidech, dále si každá skupina zvolí svého vedoucího a pak lektor seznámí vedoucí skupin s problémem, který se bude řešit. Skupiny následně prodiskutují vybraný problém a vypracují písemný závěr. Vedoucí přednesou návrhy na řešení a mohou dále porovnávat jednotlivá stanoviska mezi sebou, hledat rozdíly a zdůvodňovat řešení. (Mužík, 2004, s. 75 - 76) Problémové situace, které jsou staršími účastníky vzdělávání řešeny, by měly být blízké realitě, přiměřeně náročné, srozumitelné a měly by vycházet i z jejich životních zkušeností. Je vhodné zařadit problémy, které se dotýkají vzájemného setkávání generací, řešení mezigeneračních konfliktů, zvládnutí zátěžových situací nebo rozhodování v tíživých situacích, apod. (Petřková, Čornaničová, 2004, s. 71)

Výcvikové metody

Výcvikové metody se uplatňují zejména při aktivitách vyžadujících motorické a senzomotorické dovednosti. Při využívání těchto metod hraje důležitou roli věk a funkční stav účastníků vzdělávání (zdravotní stav, tělesná zdatnost, únava), ale rovněž vnější podmínky, ve kterých výcvik probíhá. U seniorů dochází postupně ke ztrátě obratnosti, následně i rychlosti a síly pohybu. Jejich předností bývá vytrvalost, se kterou provádí určitou činnost dlouhodobě a houževnatě. Při vlastní realizaci výcviku je doporučováno postupně zařazovat fázi orientační, přípravnou (tvoří se plán a obraz požadované dovednosti s využitím názorných ukázek a slovního vysvětlení), fázi počátečního vykonávání činnosti (doplní se a upřesní informace a klade se důraz na kontrolu i sebekontrolu prováděných operací), fázi dalšího opakování činnosti s rozborem chyb. (Petřková, Čornaničová, 2004, s. 71 - 72)

Vyprávění

Vyprávění je vhodnou volbou pro posluchače z řad seniorů, ale vyžaduje od lektora vyprávěcí talent. Metody vyprávění by měla posluchače upoutat svým obsahem a přinést posluchači pocit spoluúčasti na sdělovaných událostech. Vyprávění by mělo upoutat pozornost posluchače, motivovat a působit na představitost posluchačů. Dále by mělo být vyprávění názorné, napínavé, živé a přirozené, a to vyžaduje od lektora především dovednost pracovat s hlasem a řečí těla, která dokresluje předávaný příběh. Samozřejmě metoda vyprávění nelze použít na každý vzdělávací obsah. Vyprávění může lektor použít třeba v případě, kdy vypráví něco z vlastní zkušenosti, týkající se obsahu učiva. Vyprávění vyžaduje, aby by byl přímo herec. Cílovou skupinu seniorů je však tato metoda vítána a lektor tak zvyšuje i potřebu zvědavosti u posluchačů. (Špatenková, Smékalova, 2015, s.125)

Při vzdělávání seniorů jsou využívány často metody výkladové (frontální), dialogické, metody řešení problémů v malých skupinách a výcvikové. Oblíbenými metodami mezi seniory jsou rovněž výchovné koncerty, tematické večery, exkurze, animace, hry, besedy, turistické výlety, semináře, apod. (Šerák, 2009, s. 68 - 73)

Vysvětlování

Vysvětlování je metoda, která se vyznačuje logickým a systematickým postupem lektora při zprostředkování učiva posluchačům, v našem případě seniorům. Podstatou je pochopení a osvojení jádra předmětu. Vysvětlování vyžaduje konkrétní požadavky srozumitelnosti a snadného zapamatování, které by měl lektor akceptovat. V didaktickém procesu zaměřeném na seniory se musí dbát na to, aby měli senioři k dispozici strukturu učiva v písemných materiálech, které se jim rozdají. Takto můžeme seniorům při vysvětlování ukázat, kde se zrovna nacházíme. Vhodné je uvádět jen podstatu učiva a nezatěžovat seniory výjimkami, které učení jen naopak ztěžují. U vysvětlování je také přípustné používat laické výrazy naproti odborným a komentovat je analogiemi. Lektor musí postupovat pomalu a neustále zjišťovat zpětnou vazbu od posluchačů. Dbá se zde tedy na zásadu J. A. Komenského tj. od známého k neznámému a od jednoduchého ke složitému.

Přednáška

Přednáška je typickou metodou, která se patří k vysokoškolskému studiu a také na univerzitách třetího věku, kde je často očekávaná a realizovaná. Vzhledem k cílové skupině seniorů ji nepreferujeme, avšak pokud je přednáška dobře připravena, může splňovat svůj účel. Vzhledem k vzdělávacím specifikům u seniorů se lektorům doporučuje důkladná příprava přednášky právě s ohledem na seniory. Aby byla přednáška vhodná pro cílovou skupinu, tedy seniory, měl by je lektor zapojit do přednášky, aby je aktivizoval. Také by jim měl lektor před výukou rozdat písemný text s obsahem

struktury přednášky a členěním. Pro udržení pozornosti u seniorů je vhodně zařadit mezi jednotlivé části přednášky krátkou přestávku, anebo přednášku spojit s jinou metodou jako je např. diskuze. Obecně se doporučuje u přípravy přednášky pro seniory „tro redukce“, jelikož senioři nepokládají za důležité být expertem na dané téma, ale je pro ně prioritou být účastníkem vzdělávacího procesu, něco nového se dovědět, zapamatovat podstatné pro ně. Především je pak pro seniory při přednášce jejich pozitivní prožitek. (Špatenková, Smékalova, 2015, s. 127)

Práce s textem

Práce s textem se využívá pro zpracování textových informací a k osvojení nových poznatků. U čtenáře se předpokládá, že textu porozumí, dešifruje ho, najde klíčové vztahy mezi informacemi, uspořádá do kritérií, zformuluje otázky, prezentuje obsah vlastními slovy a dokáže zaujmout své stanovisko. V didaktickém procesu, který je zaměřený na seniory se ale akceptuje práce s textem pouze ojediněle. Pokud chce lektor metodu práci s textem aplikovat u seniorů, je potřeba vyčlenit konkrétní text s dostatečně velkými písmeny o rozsahu maximálně formátu A4. Pro práci s textem se může u seniorů používat několik metod, ne jen jedna. (Špatenková, Smékalova, 2015, s. 128)

3 UNIVERZITA TŘETÍHO VĚKU MASARYKOVA UNIVERZITA V BRNĚ

Jedna z 35 univerzit třetího věku, zařazená do Asociace univerzit třetího věku, je také Univerzita třetího věku při Masarykově univerzitě v Brně, kterou jsme si zvolili k analytickému šetření pro tuto bakalářskou práci. V následujících podkapitolách bychom rádi stručně představili její historii, organizační strukturu a její současnou nabídku vzdělávacích aktivit.

Univerzita třetího věku Masarykovy univerzity vznikla v roce 1990, je souborem programů celoživotního vzdělávání zaměřených na seniorské vzdělávání. Jejím cílem mimo jiné je prezentování nových poznatků, oborů a technologií, které jsou jinak seniorům nedostupné. Jak popisují ve své publikaci Adamec a Hašková (2010, s. 161), účastníkem kurzu Univerzity třetího věku na Masarykově univerzitě může být osoba, která dosáhla věku potřebného pro přiznání starobního důchodu a má úplné středoškolské vzdělání s maturitou. Posluchač je povinen uhradit zápisné, o jehož výši pro každý akademický rok rozhoduje prorektor Masarykovy univerzity. Zájem o vzdělávání se na Univerzitě třetího věku u seniorů neustále roste. Zatímco v roce 2001 navštěvovalo Univerzitu třetího věku na Masarykově univerzitě 500 posluchačů, o deset let později, v akademickém roce 2010/2011, bylo přihlášených přes 1700 seniorů. U3V MU na akademický rok 2012/2013 činní 1850 posluchačů a v dalších letech se čísla posluchačů navyšují.

3.1 Historie

Do roku 1988 nebyly v Brně pořádány žádné vzdělávací kurzy pro seniory. Masarykova univerzita úspěšně realizuje kurzy Univerzity třetího věku již od roku 1990 a je považována za jednu z největších a nejvyhledávanějších univerzit třetího věku v České republice. Vznikla rozhodnutím tehdejšího vedení univerzity jako jedna z forem celoživotního vzdělávání. Do prvního ročníku se přihlásilo přes 130 zájemců. Přednášky se konaly v Biologické posluchárně Lékařské fakulty MU (dnes budova Fakulty sociálních studií, Joštova 10) a probíhaly v týdenních intervalech každou středu v pozdních odpoledních hodinách. Z tematického hlediska byl první ročník dosti pestrý: převažovaly přednášky z oblasti medicíny (a zejména geriatric) a přírodních věd, byla však zastoupena také psychologie, sociologie, filozofie, religionistika, bohemistika, historie a věda o umění. V průběhu prvního ročníku odeznělo 22 přednášek, polovinu z nich přednesli plně kvalifikovaní vysokoškolští učitelé (Adamec, Hašková, 2010, s. 164).“

První tříletý kurz Univerzity třetího věku Masarykovy univerzity se uskutečnil v letech 1990-1993, druhý „základní kurz“ pak proběhl v letech 1993-1996. V roce 1996 své vzdělání na Univerzitě

třetího věku MU ukončilo 203 absolventů, z toho 152 žen a 51 mužů (na „základní“ kurz připadalo 111 frekventantů a na Klub absolventů 92 posluchačů) (Adamec, Hašková, 2010, s. 166-164).

V roce 1996, bylo Univerzitě třetího věku šest let. Převedeme-li si to na lidský věk, začala to být malá, sotva školou povinná slečna, která se začínala orientovat ve světě a sbírat první zkušenosti. Dnes je z ní sebevědomá 25letá mladá dáma, třeba čerstvá absolventka vysoké školy, která již může nabídnout mnohem více než před dvaceti lety a nebojí se konkurence. (Adamec, 2015, s. 8)

V roce 2015 oslavila Univerzita třetího věku na Masarykově univerzitě 25. výročí založení a tímto počinem dala najevo, že vnímá svoji povinnost plnit tzv. třetí roli – tzn., že cítí potřebu kromě přípravy profesních odborníků a realizace výzkumných aktivit také sloužit společnosti. Důkazem toho, že se jí to v oblasti seniorského vzdělávání daří velmi dobře, je neustále se rozšiřující programová nabídka a každoročně rostoucí zájem ze strany potenciálních účastníků. (Adamec, 2015, s. 8)

3.2 Organizační struktura

Účastníkem studia na U3V MU se může stát každá osoba, která dosáhla věku potřebného pro přiznání starobního důchodu a má úplné středoškolské vzdělání s maturitou. Výuka na Univerzitě třetího věku je realizována formou přednášek, případně formou cvičení, seminářů a exkurzí. Každá z přednášek probíhá v délce dvou vyučovacích hodin, přednášky se konají jednou za čtrnáct dnů od října do května. Vzdělávání je bezplatné, každoročně se hradí pouze zápisné, jehož výši pro akademický rok stanovuje prorektor. V současné době toto zápisné činí 800 Kč. Účastník po ukončení vzdělávacího programu na U3V MU získá osvědčení, jež je mu předáno na slavnostní promoci, které se účastní nejen zástupci všech fakult, ale i vedení Masarykovy univerzity. Absolvent U3V má možnost pokračovat ve vzdělávání v Kurzu pro absolventy U3V, který nabízí program ve čtyřech směrech – humanitním, zdravotněm, přírodovědném a společenskovědném. Absolventi U3V se mohou přihlásit i do ostatních dlouhodobých kurzů, které jsou aktuálně nabízeny. Zájem seniorů o tuto formu vzdělávání neustále roste. Zatímco v roce 2001 navštěvovalo Univerzitu třetího věku něco přes čtyři sta posluchačů, pro nadcházející akademický rok 2015/2016 jich je registrováno přes dva tisíce. (Adamec, 2015, s. 10)

3.3 Současná nabídka vzdělávacích aktivit

Jak uvádí Adamec (2015, s. 5) aktivity zaměřené na vzdělávání se seniorů, po celou dobu byly, jsou a budou organizovány tak, aby byly využívány neustále aktuální trendy, týkající se obsahu, metod, forem a dalších aspektů, které jsou důležité pro fungující činnost U3V MU.

U3V na Masarykově univerzitě nabízí vzdělávání, které je organizováno formou devadesáti minutových přednášek, konaných ve čtrnáctidenních intervalech. V současné době Základní kurz trvá čtyři semestry a na něj navazuje Nástavbový kurz v trvání také čtyř semestrů. V obou kurzech jsou probírány okruhy Člověk a zdraví, Člověk a umění, Člověk a příroda, Člověk a společnost.

Jako hlavní vzdělávací nabídku U3V MU tvoří dlouhodobé kurzy. V současnosti se jedná o Všeobecně zaměřený kurz, který trvá, osm semestrů. Jeho obsah je zaměřen na zdravý a smysluplný životní styl, přednášky mají víceoborový charakter a podílejí se na nich všechny fakulty Masarykovy univerzity. Nad rámec základního programu Univerzity třetího věku MU jsou pořádány tematické krátkodobé kurzy zaměřené například na počítačové technologie, výuku cizích jazyků, pohybově relaxační aktivity, aktuální otázky a problémy z oblasti humanitních i přírodních věd. V průběhu akademického roku jich bývá realizováno několik desítek.

Účastníci Univerzity třetího věku mají možnost také bezplatně využívat počítačovou studovnu na Pedagogické fakultě a počítačovou cvičebnu a studovnu na Fakultě sociálních studií, kde mají k dispozici počítače, připojení na internet, televizi s DVD a dataprojektor. Mohou tu číst denní tisk, časopisy, případně si zapůjčit skripta, knihy, encyklopedie, slovníky a populárně-naučné publikace. (Adamec, 2015, s. 12-13)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

Praktická část bakalářské práce navazuje na problematiku popsanou v teoretické části a to zejména v oblasti edukace seniorů, konkrétně Univerzity třetího věku na Masarykově univerzitě v Brně. Výsledky práce mohou sloužit jako obohacení praxe v oblasti zkvalitnění výuky na Univerzitě třetího věku Masarykova univerzita v Brně.

4.1 Výzkumný problém

Výzkumný problém jsme zaměřili na tuto problematiku zejména z důvodu zvyšujícího se počtu seniorů a prodlužující se délky aktivního života v dnešní době a s tím související, narůstající poptávce po edukaci a narůstající důležitosti edukace seniorů. Hlavním cílem výzkumu je popsat U3V MU z pohledu absolventů. Konkrétní studii, zabývající se výzkumem Univerzity třetího věku na Masarykově univerzitě v Brně jsme nenalezli.

4.2 Cíl výzkumu

Hlavním cílem výzkumu bylo pomocí rozhovorů s vybranými informanty zjistit, co je, podle jejich subjektivního názoru, jakožto studentů univerzity třetího věku, přínosem jejich studia na univerzitě třetího věku. Dále nás pak zajímalo, jak vnímají metody a formy edukace na Univerzitě třetího věku na Masarykově univerzitě v Brně jako možnou zpětnou vazbu pro Masarykovu univerzitu.

4.3 Výzkumné otázky

Hlavní výzkumná otázka je: jak hodnotí, podle svého subjektivního názoru, studenti univerzity třetího věku, přínos svého studia na Univerzitě třetího věku Masarykovy univerzity v Brně?

4.4 Výzkumná strategie a metoda sběru dat

S ohledem k výzkumnému problému a tématu bakalářské práce *Univerzita třetího věku na Masarykově univerzitě v Brně*, jsme jako nejvhodnější výzkumnou strategii, zvolili kvalitativní výzkum s metodou sběru dat a to formou polostrukturovaného rozhovoru. Tuto metodu jsme zvolili zejména kvůli zachování osobního prostoru k vyjádření informantů a dále pak ze snahy získat co nejvíce potřebných dat pro zodpovězení naší výzkumné otázky. Řídili jsme se metodologií kvalitativního výzkumu dle Hendla. (Hendl, 2012) Pro rozhovor jsme si připravili okruh otevřených otázek, na které se budeme informantů dotazovat, tento okruh otázek je součástí přílohy PI. Pro ověření správnosti nastavení otázek jsme provedli pilotní rozhovor, na kterém jsme si otestovali celou koncepci rozhovoru. Tento pilotní rozhovor nám potvrdil nutnost upravit nastavení otázek při rozhovoru. U

jednotlivých informantů jsme pak v průběhu rozhovoru pokládali další doplňující otázky v návaznosti na vývoj rozhovoru. Snažili jsme se, co nejvíce reagovat na podněty, které vyvstaly během rozhovoru a stejně tak i kontrolními otázkami jsme se snažili ujistit správné pochopení informantovy odpovědi. V případě nepochopení položené otázky informantem jsme se snažili otázku položit jiným způsobem a znovu se taktně ujistit, že informant položené otázce rozumí.

V zájmu zajištění kvality výzkumu jsme uskutečnili komunikativní ověřování výsledků výzkumu jednotlivými informanty a požádali je o jejich vyjádření a případné připomínky. Toto komunikativní ověřování probíhalo osobní formou, kdy jsme výsledky výzkumu předali písemně jednotlivým informantům a oni se k nim posléze ústně vyjádřili. Vždy jsme informantům předali pouze přepis jejich rozhovoru a výsledky, které se týkaly jejich rozhovoru s ohledem na etický rozměr výzkumu a zachování mlčenlivosti vůči ostatním zúčastněným informantům. Proti výsledkům výzkumu se nikdo z informantů nehradil.

4.5 Výzkumný soubor a představení informantů

Vzhledem k výzkumnému problému a cíli výzkumu jsme zvolili metodu sněhové koule neboli referenčního výběru. Oslovili jsme informanta, o kterém jsme věděli, že studuje Univerzitu třetího věku Masarykově Univerzité v Brně a domluvili jsme se s ním na absolvování rozhovoru s tím, že jsme je požádali, zda by nám byl ochoten doporučit dalšího informanta z řad svých známých či dalších studentů univerzity třetího věku Masarykovy univerzity v Brně. Takto jsme postupně zrealizovali čtyři rozhovory se všemi pěti informanty. Informanti jsou z různých měst a různého věku, společně mají pouze to, že jsou všechny ženského pohlaví, což nebyl záměr výběru, ale pouze výsledek jednotlivých doporučení informantů při výběru.

jméno	věk	původní povolání	předchozí dosažené vzdělání	období studia U3V MU
Vladka	74	učitelka ZŠ	SŠ s maturitou	2013-2016
Eva	70	laborantka	SŠ s maturitou	2003-2007
Iva	74	zubní laborantka	SŠ s maturitou	2008, 2016
Marie	65	servírka, asistentka v rodinné firmě	SŠ s maturitou	2013-2016
Ludmila	66	servírka	SŠ s maturitou	2013-2016

Tab. 1 tabulka informantek (vlastní ztvárnění)

5 REALIZACE VÝZKUMU

Realizace výzkumu proběhla v průběhu šesti měsíců, v listopadu 2015 byli vybráni jednotliví informanti a kontaktováni s dotazem na jejich ochotu účastnit se výzkumu. Od ledna do února 2016 se uskutečnily samotné rozhovory s jednotlivými informanty výzkumu. Délka jednotlivých rozhovorů byla individuální, rozhovory proběhly v soukromí jednotlivých informantů z důvodu zachování co největší konformity informantů. Pouze jeden rozhovor se konal za účasti dvou informantek najednou, kdy jsme předem získali jejich souhlas s takto realizovaným rozhovorem. Nejkratší rozhovor trval třicet pět minut, nejdelší rozhovor pak trval padesát minut. Délka rozhovorů byla ovlivněna i přirozenou tendencí všech informantů odbíhat od tématu a častým opakováním již řečeného.

Od března 2016 pak probíhalo samotné zpracování získaných dat, transkripce jednotlivých rozhovorů a následná analýza získaných dat. Rozhovory jsme fixovali za pomoci diktafonu, následně jsme takto fixovaná data převedli do textové podoby a to pomocí doslovné transkripce. Získaná data jsme několikrát podrobili kontrole opakovaným poslechem a kontrolou transkripce.

5.1 Metoda analýzy dat

Po fixaci dat a jejich opakované kontrole jsme přistoupili k analýze dat a to formou otevřeného kódování. K prvotnímu kódování jsme přistoupili po opakovaném prostudování přepisů jednotlivých rozhovorů. Při samotném kódování jsme se snažili mít na zřeteli cíl kódování a tematické rozkrytí textu, tak jak popisuje Hendl (2012, s. 247). Jednotlivé kódy nám začaly vyvstávat již při prvním pročitání přepisů rozhovorů. Nejnáročnější fází kódování pro nás bylo pak samotné přiřazení jednotlivých kódů do skupin kategorií. Nakonec jsme jako pomocnou metodu, zvolili formu kartiček, na které jsme si napsali jednotlivé kódy a tyto kartičky jsme se pak snažili seskupovat dle společné charakteristiky či společných znaků do větších skupin. Díky této metodě se nám podařilo lépe si uspořádat jednotlivé kódy a nakonec je začlenit do tří hlavních kategorií, které nám během kódování vplynuly.

6 INTERPRETACE VÝZKUMU

Jak jsme již popsali v předchozí podkapitole Metoda analýzy dat, po dokončení úvodního otevřeného kódování nám vyplynuly čtyři hlavní kategorie a každé kategorii, byly přiděleny kódy.

Obr. 1 kategorizace (vlastní ztvárnění)

S těmito čtyřmi hlavními kategoriemi jsme pak dále pracovali při analýze jednotlivých kódů, ale i celkových kategorií. V následujících podkapitolách interpretujeme jednotlivé kódy a kategorie. Na závěr každé kategorie se pokoušíme i o následnou syntézu, shrnutí obsahu každé dané kategorie.

6.1 Interpretace kategorií

6.1.1 I. Kategorie - „Potřeby“

„Zůstat aktivní – hlavně nezakrnět“

V první kategorii s názvem „Potřeby“ jsme připojili tyto kódy: zůstat aktivní, nové vědomosti, někam patřit, zapomenout, volný čas. Následující kapitola se bude zabývat právě motivací seniorů ke vzdělávání se na U3V MU.

Kódy: zůstat aktivní - (V23-24), (V126-127), (V138-139), (E23-24); nové se dovědět – (V19), (V35), (V41-42), (E16), (E13-14), (M19-20); někam patřit (V19), (V34-35), (V39-40), (E114-16), (M38); volný čas (V22), (L9-10), (I9); zapomenout (I8), (I22).

Motivace ke vzdělávání se na U3V je u každého jedince jiná. Potřeby, které vzbuzují zájem dalšího vzdělávání se, jsou dány vnější a vnitřní motivací, která je nejdůležitějším faktorem při rozhodování se účasti na U3V.

Na základě analýzy výpovědí jsme zaznamenali pět různých motivů, které informantky popisovali. Jako vnější motivaci jsme zaznamenali volný čas a útěk ze stereotypu, jako vnitřní motivaci uvedli další informanti potřebu zůstat aktivní, získat nové vědomosti a zapomenout. Právě souhrn vnějších a vnitřních činitelů, ovlivňuje jednání a rozhodování jedinců.

Nejčastější motivací informantek, proč vyhledávají vzdělávání na U3V, je dle jejich slov „hlavně zůstat aktivní a nezakrnět“. Informantky Vladka, Eva a Marie se shodují na jejich potřebě studia dozvědět se ještě něco nového ve svém seniorském věku. Informantka Vladka byla jako učitelka zvyklá se pořád něco nového dozvídat, svoji potřebu poznávání nových věcí popsala těmito slovy (V19): „...byla pořád zvyklá něco nového dovědět...“, (V 41-42) „...abych se dozvěděla věci, o kterých jsem předtím nikdy neslyšela...“, (V35) „...vůbec dozvím se něco nového...“. Stejně jako Vladka i informantka Eva uvedla jako motivaci pro studium na U3V potřebu vzdělávat se, kdy uvádí (E16): „... se taky člověk dovídá nové věci...“, (E13-14) „...abychom měli větší přehled a měli větší možnost se něco nového dovědět...“. I Marie uvádí motivaci jejího studia na U3V její potřebu vzdělávat se (M19-20): „... ke studiu mě dovedla zvědavost a potřeba dovídat se nové věci...“. Další vnitřní motivací, na které se shodují informantky Vladka a Eva, je potřeba zůstat aktivní v seniorském věku. Vladka tuto potřebu popisuje těmito slovy (V23-24) „...abych prostě měla nějakou aktivitu...“. Informantka Vladka byla navyklá udržovat se aktivní i v době, než se začala vzdělávat na U3V MU jak následně uvedla (V126-127) „...jsem se snažila zase, pořád být aktivní...“ (V138-139) „...hlavně bych nechtěla...tak nějak zakrnět...chci se stále udržovat ve více ak-

tivnější životě... “. Tak stejně jako Vladka i informantka Eva chce zůstat aktivní (E23-24): *„...něco dělat ...ne jen sedět doma...abych měla i jinou aktivitu... “.*

Nebyla to však pouze potřeba načerpat nové vědomosti a udržovat se v aktivním životě, které nám respondenti popisovali jako jednu z rozhodujících příčin zapojit se opět do vzdělávacího procesu. Důležitým faktorem, který, který seniory postihne v důchodovém věku, je to, že kvůli odchodu z práce již nemají každodenní kontakt s lidmi jako dříve, a ten jim také chybí, protože na něj byli zvyklí a potřebují jej. Proto je to jeden z důvodů, který je vedl k rozhodnutí studovat na U3V. Informantka Vladka uvádí potřebu kontaktu z těchto důvodů (V19) *„...byla jsem zvyklá pracovat s lidmi... “,* (V34-35) *„...jsem ráda mezi lidmi... “,* (V39-40) *„...abych byla v nějakém takovém kontaktu... “.* Informantka Marie také uvádí potřebu kontaktu s lidmi, protože byla zvyklá na kontakt s lidmi v práci, který potřebuje i nyní (M38) *„...potřebuji kontakt s lidmi... “.* Informantka Eva pak uvádí potřebu kontaktu s lidmi, jako důvod, který ji také vedl ke studiu na U3V MU (E14-16): *„...Důvodem ke studiu na U3V bylo taky to, že jsem pak už šla do důchodu a začal mi chybět kontakt s lidmi. Ráda se setkávám s novými lidmi a poznávám je... “.*

Z analýzy rozhovorů jsme také došli k závěru, že jedinci, kteří navštěvují kurzy třetího věku, jsou celkově aktivnější ve svém životě a mají větší potřebu společenského kontaktu, proto není výjimkou, že senioři pokračují anebo chtějí pokračovat v dalším studiu.

Starý člověk je často vystaven, jak generační osamělosti, tak se musí třeba smířovat se smrtí svého blízkého. Takovou životní událostí si prošla i jedna z našich informantek, která se s touto událostí snažila vyrovnat právě studiem na U3V, s cílem vyrovnat se se ztrátou a potlačit tak své emoce. Pro informantku Ivu bylo zásadním zlomem v jejím životě úmrtí jejího manžela, potřeba vyplnit volný čas byla důvodem pro její rozhodnutí začít studovat U3V. Toto tvrzení, dokládá těmito slovy (I8): *„...Víte, mě umřel manžel... “* (I22) *„...Kdyby tady manžel byl, nešla bych studovat, protože my jsme pořád někde cestovali... “.*

Po odchodu do důchodu, zjišťují informanti, že mají najednou spoustu času, což uvádí jako další vnější motivaci ke vzdělávání se na U3V, aby studiem vyplnili část svého volného času. Informantka Vladka uvádí (V22) *„...měla jsem i trochu více času... “.* Informantka Iva dříve trávila volný čas pouze se svým manželem, který nyní potřebovala zaplnit (I9) *„...zaplnit svůj volný čas... “.* Ludmila uvedla potřebu trávit volný čas efektivně, přínosně sama pro sebe (L9-10): *„...Ke vzdělávání mě vedlo, spousta času a nechtěla jsem sedět jen tak před televizí nebo krmit holuby v parku... “.*

6.1.2 II. Kategorie - „Obohacení“

„Můžeme machrovat“

V druhé kategorii, s názvem „Obohacení“ kterou budeme níže popisovat, obsahuje kódy: nikdo ani nedutal, blbý téma, rozšíření znalostí, sociální vazby a únik ze stereotypu. V této kategorii vycházíme z předpokladu, který vyplynul z rozhovorů s informanty, že kvalita přednášejících ovlivňuje kvalitu celého procesu vzdělávání. A po té jsou absolventi namotivováni pokračovat i v dalších studiích.

Kódy: nikdo ani nedutal (V71), (V77), (E89), (L107), (L120), (M66-68), (M108-109); blbý téma (I52-54), (M109-110), (M116), (L113-115); rozšíření znalostí (V35-36), (V46-47), (V68-69), (V139-141), (E44-45), (E191), (M66), (L69-70), (L70-71), (I71-72), (I72-76), (M81-82); sociální vazby (I83-85), (E40), (L135); únik ze stereotypu (V143-144), (V 144-146), (E 41-43), (M 84-85), (L75-76);

Ve výpovědích informantů jsme se často setkali s popisem přednášejících na U3V. Je důležité, aby přednes a osobnost lektora vyhovovali posluchačům kurzů, protože právě tyto faktory jsou důležitým činitelem podněcující zájem posluchačů o danou přednášku a přednášené téma, považuje výklad za zajímavý a dokáže udržet svou pozornost. Informantka Vladka zmiňuje připravenost přednášejících těmito slovy (V71): „... *Mají to pěkně připravené a u toho mají vždycky nějaké promítání...*“, (V77): „... *Opravdu můžu říct, že to mají velice pěkně připravené...*“. Informantka Eva uvádí, že pro ni bylo důležité to, jak ji zaujali přednášející, doslova říká (E89): „... *Spíše mi záleželo na tom, jak mě dokázali zaujmout...*“. Informantka Ludmila také uvádí, že u ní záleží na tom, jaký je přednášející (L107): „... *Záleží na tom přednášejícím...*“, (L120) „... *Toho bych poslouchala do nekonečna, to byla opravdu úžasná přednáška...*“. Marie je toho názoru, že především záleží na schopnosti přednášejícího studenty zaujmout (M66-68): „... *Dnes jsme měli přednášku daně a to bylo úžasné... bylo to super...ten přednášející to podával, tak dobrou formou, že jsme nechtěli ani odejít...*“ (M108-109): „... *Strašně moc záleží na přednášejícím. Když je přednášející dobrý, tak nikdo neodchází...*“. U přednášejícího je nezbytně důležité, aby byl odborníkem v oboru, ale je velmi důležitý i vhodný projev. Může někdy dojít i k tomu, že posluchači nepovažují přednášejícího za zajímavého, pak dochází ke ztrátě pozornosti a ke ztrátě zájmu. S tímto problémem se také naši informanti za doby jejich studia setkali. Informantka Iva, byla při prvním studiu na U3V MU s přednáškami spokojená, při dalším studiu na U3V MU s přednáškami však již spokojená není, vyjadřuje se k tomu následovně (I52-54): „... *Ted' tam máme přednášky na téma rodiče, děti a vnuci a pravnuci, která mě vůbec nebavila...pořád šermovala rukama, no hrozný. Přetrpěli jsme to...*“.

Informantka Marie upozorňuje na důležitost přednášejícího, uvádí konkrétně toto (M109-110): „... *ale když je špatný, tak odchází někdy hodně lidí... stalo se, že i polovina lidí odešla...*“ Marie považovala za nezajímavou přednášku také přednášku z fyziky (M116): „...*Nebo jak jsme měli tu fyziku, to bylo taky hrozné...*“. Informantka Ludmila neuvedla konkrétní přednášku, která ji nezaujala, shodně ale poukazuje na důležitost přednášejícího a vhodně zvoleného tématu, uvedla (L113-115): „...*v prvním ročníku přednášel mladý kluk a ten strašně šišlal... a ještě měl takový blbý téma... Z toho jsem nevěděla nic...*“.

Dalším důležitým faktorem je zvolení správného přístupu k jejich potřebám a k nim samotný, a aby přednášky pro posluchače U3V byly vybírány na základě potřeb seniorů, protože pokud je zvolen správný přístup k potřebám, jedinec je motivován ke zvládnání dalších úkonů.

Často informanti v rozhovorech popisovali navázání nových sociálních vazeb a jako přínos studia na U3V MU informantky pocítují právě možnost navázat nové sociální vazby. Na jednu stranu se v rozhovorech vyskytl pozitivní přínos ve smyslu setkávání se s kamarády a navazování a udržování nových kontaktů. Informantka Iva nešla studovat z důvodu navázání kontaktu s novými lidmi, přesto sama poukazuje právě na tento přínos, kdy mluví o své nové kamarádce ze studií (I83-85): „...*Když jsem studovala poprvé na U3V MU...jmenovala se Eva... a tak jsme si sedly, že kamarádíme doposud...*“. Eva naopak vyhledávala kontakt s lidmi a mluví v této souvislosti o přínosu jejího studia i v tomto směru (E40): „...*Přineslo mi to, to, že jsem se tam potkala s novými lidmi a mohla s nimi komunikovat...*“. Informantky Ludmila s Marií, dlouholeté kamarádky, které šly po domluvě studovat společně, také poukazují na nové sociální vazby (L139-141): „...*jsme tam takové skupinky lidí, se kterými se ještě před přednáškou na chodbě sejdeme a známe ty svoje příběhy. Postěžujeme si mezi sebou klidně i o soukromí a je to fajn...*“, (M142): „...*Ano, přineslo. A tak různě se tam bavíme s ženskýmá...*“. Toto nám vysvětluje problematiku, kdy jedinci, kteří se na kurzy přihlásili spolu, nebo ti, kteří se již znali z dřívější doby, udržují vztahy i mimo instituce. Za to jedinci, kteří na přednáškách nemají nikoho známého, spíše udržují kontakty na formální úrovni. Vážnost vztahů, které jedinec v rámci studia tedy naváže, jsou různá. Objevují se skupiny lidí, kteří se setkávají i mimo vyučování, objevují se však také jedinci, kteří se cítí spíše izolováni a udržují vztahy na rovině momentální známosti.

Jako přínos U3V, na kterém se respondenti jednoznačně shodli, je únik z každodenního stereotypu. Únik ze stereotypu díky vzdělávání se na U3V zmiňuje informantka Vladka, říká (V143-144): „...*máš nějakou povinnost dorazit v daný den, na danou hodinu někam a hlavně se na to strašně těším...*“ (V144-146) „...*Těším se na to, že se budu muset trochu lépe obléct a více upravit i se třeba namaluji, což normálně nedělám. Je to takový únik i z toho stereotypu a já to potřebuji tady*

to... “. Na úniku ze stereotypu se shoduje s Vladěkou informantka Eva, která uvedla, že (E41-43): „...*Už jen to, že se člověk musí vypravit, obléct a odejít z toho domu, tak to byl bezvadný pocit, že člověk dělá něco jiného a vždycky jsem se na to moc těšila, protože to bylo jednou za 14 dní, taková jiná aktivita...* “. Informantka Marie považuje za únik ze stereotypu den ve škole, jako den, kdy stráví svůj čas i jinak než je běžně zvyklá (M84-85): „... *Taky je pro mě dobré to, že člověk jde z toho domu jinam, nemusím uklízet...* “. Informantka Ludmila považuje návrat do školních lavic za úžasný pocit (L75-76): „... *Už vůbec ten pocit vám to přináší, že se člověk vrátí do těch školních lavic se...Mě to připadá úžasné...* “.

Dalším přínosem vzdělávání se na U3V MU je pro informantky jejich seberozvoj, který je vnitřně obohacuje. Informantka Vladěka toto zmiňuje a potvrzuje v následujících slovech (V35-36): „...*a vůbec, dozvím se něco nového...* “ (V46-47): „... *Přece jenom se tam něco dozvím, co mě poté rozšiřuje ty obzory a za to jsem moc ráda...* “, (V139-141): „...*v té škole dozvíš něco nového a doma bych tady ty nové informace nezískala... člověku pomůže se více orientovat v dnešní době a nepřípadá si tak nějak mimo. Je si takový i jistější...* “. I informantka Eva zmiňuje rozšíření si svých znalostí díky studiu U3V MU (E44-45): „... *Taky mi to rozšířilo samozřejmě obzory, člověk se tam vždycky dozvěděl něco nového, co bych se doma asi nedozvěděla...* “ (E191): „... *Člověk se tam dozví přece něco nového a obohatí ho to. Mě to obohatilo...* “ Stejně tak informantka Marie uvádí rozšíření svých znalostí díky vzdělávání na U3V MU, doslova říká (M66): „...*přináší mi to obohacení znalostí...* “ Ludmila v souvislosti se studiem vnímá větší vážnost a úctu od své rodiny (L69-70): „... *jsem na tom díky U3V MU hodně dobře. Je to pro mě úžasný a dělám doma machra...* “, (L70-71) „...*bavím i se svými vnuky, tak oni kolikrát tolik věcí nevědí, co já se tady dozvím. Přijde mi, že si mě i trošku víc váží...* “. Marie také mluví o svém větším sebevědomí, tento pocit zmiňuje v souvislosti se svým manželem (M81-82): „...*mě strašně potěšilo, když jsme řešili něco ohledně pozemků, že jsem byla i chvilku chytřejší než manžel...* “. Iva obohacení uvádí jen při svém prvním studiu na U3V, konkrétně říká toto (I71-72): „...*při prvním studiu, mi to přinášelo takový rozhled...fakt bezvadný...* “ Dále rozšíření svých znalostí kladně hodnotí a popisuje následovně (I72-76): „... *Když je třeba něco v televizi z toho co jsme na U3V probírali, nebo když jsme jezdili i na ty výlety, tak si třeba řeknu aha, to znám a tak se mi to připomene. Normálně bych si na to nevzpomněla, ale když mi to někdo připomene, třeba, že se o tom bavíme nebo to vidím v televizi, tak si na to vzpomenu z té školy. Je to příjemný pocit, že jsem v obraze. Přínos to pro mě opravdu byl...* “. Z rozhovorů je zřejmý jasný přínos U3V pro informanty, studium na U3V jim kromě rozvoje jejich dovedností a kompetencí napomáhá i ke zvýšení jejich sebevědomí, určitou váhu zde zřejmě hraje i

fakt, že se jedná o organizované vzdělávání se, které má v očích informantů a jejich okolí zřejmou vážnost.

6.1.3 III. Kategorie - „Bariéry“

„Kdo chce, ten si cestu najde“

Ve třetí kategorii s názvem „Bariéry“, popisujeme právě bariéry, které informanti popisovali v rozhovorech a se kterými se při vzdělávání se na U3V potýkají. Tato kategorie obsahuje kódy: špatný spoj, strach má velké oči, někoho to minulo, za nás byla ruština, špatný zdravotní stav.

Kódy: špatný spoj (V31-32), (V124), (V178-179), (L175), (M177); strach má velké oči (V87-88), (V88-90), (V128-129), (V155-156), (E151-152), (E152-153), (E163-165), (E153-154), (L54-55); někoho to minulo (V90-92), (V95-98), (V127-129), (E142-143); za nás byla ruština (V87-88), (E138), (E140-142), (M44-45), (L46-48), (I133), (I135); špatný zdravotní stav (V93-94), (E67), (E108-110).

Jednu z bariér, kterou informanti uvedli, je vzdálenost vzdělávacích institucí. Tuto bariéru řeší většinou lidé, kteří pocházejí z okolních měst. Informantka Vladka uvedla, že dokud nebydlela v Brně, nemohla studovat na U3V, konkrétně (V31-32): „... *pro mě to bylo z toho Lipova komplikované, kvůli špatnému spojení...*“, (V124) „...*to bych já nezvládla a do toho Kyjova, to bylo opravdu pro mě velmi špatné spojení...*“. Informantka Vladka je toho názoru, že u starších lidí je všeobecně bariérou cestování (V178-179) „...*Věřím, že když je ten člověk starší, tak už je to pro něj problém to cestování...*“. Zde se shoduje Vladka s informantkou Marií, která si také myslí, že dojíždění za studiem je v jejich věku komplikovanější, říká (M177): „...*Je to určitě složitější, když není člověk přímo z Brna...*“. Ostatní informantky jsou původem z Brna, na dotaz, zda by dojíždění za studiem mělo nějaký vliv na jejich rozhodování, zda studovat, informantka Ludmila odpověděla (L175): „...*Záleželo by, jak by to bylo s dojížděním. Jaký by byl spoj...*“. Není tomu však pravidlem. Je spousta účastníků U3V, kteří za vzděláváním dojíždějí a nevidí v tom žádnou bariéru. Záleží zde i na zdravotním stavu účastníka, pokud je po zdravotní stránce v pořádku, není vzdálenost problémem. Vzdálenost není ani problémem v případě, že vlastní dopravní prostředek a mohou se tedy sami dopravit.

Další bariérou, kterou informanti v rozhovoru popisují je strach. Při rozhovorech si můžeme všimnout, že pocit strachu uvádí především věkově starší informanti a to především v souvislosti s učebním se nových technologií, které je v pracovním věku minuly a také ve spojitosti s cizími jazyky, jako jsou německý a anglický jazyk, protože při jejich dřívějšího studia se učilo ruskému jazyku.

Tuto bariéru můžeme tedy považovat za vnitřní bariéru, která jde u lidí v tomto věku těžce odstranit. Vladka popisuje strach u cizích jazyků těmito slovy (V87-88): „... *Spíš nevím, jestli bych třeba tu angličtinu zvládla, protože jsem ji nikdy nedělala nebo i tu němčinu. Mám jednoduše takový strach, že bych to už teď nezvládla se naučit...*“ a dále se zmiňuje o strachu z počítačů, popisuje to konkrétně slovy (V88-90): „... *I z těch počítačů mám strach, my doma počítač nemáme. Mám takový strach, že bych to nezvládla a abych třeba ten počítač nepokazila. Tohoto se bojím...*“, dále vyjadřuje i nechuť se již učit (V128-129): „... *ale bála jsem se. Za nás to nebylo a už se mi s tím asi nechtělo začít na stará kolena...*“. Strach z počítačů uvádí stejně jako Vladka i informantka Eva (E151-152): „...*já jsem měla hlavně totiž takovou zábranu, že jsem se bála, že to pokazím...*“, (E152-153) „... *Mám takový dojem, že je to v nás starších takové zakořeněné ta obava, že to můžeme rozbít...*“, znovu se k tomu vrací v další části rozhovoru a popisuje zde i původ strachu který se vyvolá u informantů v určité situaci. (E163-165): „...*Za nás taková technika totiž neexistovala, a když něco bylo, tak jsme pořád slyšeli od starších „Pozor! Ať se to nepoláme a nerozbije“. Tím u nás vznikl takový pocit strachu něčeho se jen dotknout...*“. Věkově mladší informanti se s pocitem strachu také setkali, ale dokázali jej buď odstranit Eva se však strachu dokázala na rozdíl od Vladky oprostít, dle jejich slov (E153-154): „... *já jsem se od toho pocitu teda nějak oprostila...tak jsem se toho přestala tolik bát...*“ a neměla se pak problém počítače naučit ovládat i jako samouk, jak sama říká (E142-143): „...*Na počítači mě pomáhali se učit moje děti, když jsem byla už v důchodu...A jinak jsem se učila používat počítač sama podle knížky...*“. Díky sebevzdělávání teď informantka Eva dokáže počítač ovládat (E145-146): „...*ovládat ty základní věci na počítači to umím...*“. U cizích jazyků pocit strachu Eva nezmiňuje, což zřejmě souvisí s její znalostí německého jazyka, potřebu dále se vzdělávat v jazyku nemá, z důvodu neupotřebení (E138): „...*jsem se dříve učila německý jazyk...*“, (E140-142): „...*Německy tedy umím. Samozřejmě jsem toho už hodně zapoměla, ale byly doby, kdy jsem se domluvila. Teď už jazyky nepoužívám, tak jsem neměla potřebu se dále vzdělávat v jazycích...*“. Stejně jako Eva i informantka Ludmila měla ze začátku problém s pocitem strachu z počítačů a poté strach překonala (L54-55): „... *taky jsem se ze začátku bála, když nám dali do práce počítač, že tomu něco udělám. Teď už se vůbec nebojím, prostě něco zmačkneš a jedeš dál...*“.

Oproti ostatním informantka Marie bariéru strachu nepocítuje, s počítači se setkala již v pracovním věku (M56-57): „...*Na počítači samozřejmě taky umím, protože jsem s počítačem musela taky pracovat u manžela v práci...*“. Cizím jazykům se Marie také věnuje a to formou docházení na kurzy angličtiny (M44-45): „...*Můžu říct, že teď jsem schopná se domluvit, a to spisovně...*“. Stejně jako Marie i informantka Ludmila umí pracovat s počítačem (L51): „...*Počítač ovládám normálně, pro-*

tože jsem počítač potřebovala i k práci...“ a s cizími jazyky, také nemá problém a domluví se německy (L46-48): „...*Já jsem byla rok v Německu, takže jsem musela mluvit aktivně. Měla jsem velmi intenzivní němčinu. My jsme měli povinnou němčinu už na škole čtyři roky, a taky ruština byla ještě za nás...*“. Informantka Iva se s počítači v pracovním věku nesešla a uvedla, že se jimi už ani zabývat nechce (I137): „...*Počítače se taky už učit nechci...*“, (I44-45): „...*ted' v pátek, máme mít přednášku o počítačích a já ani ta moje kamarádka, se kterou tam chodím, tak ani jedna na tom počítači neumíme. To je pro nás zase úplně zbytečný a ani se tím nechceme zabývat...*“. Iva nemá zájem se učit ani cizí jazyky, protože k nim neměla vztah už na škole (I133): „...*Ne. Cizí jazyky mě nikdy nešly. Za nás byla ruština a tu jsem teda zvládala...*“, (I135): „...*Třeba němčina mě teda vůbec nebavila...*“. Informantka Vladka uvádí, že jí to minulo a proto neměla důvod se to naučit (V95-98): „...*Ted' si tak uvědomuji, že když začali být počítače důležité pro práci a začali se dělat kurzy na počítače, tak já jsem akorát šla do důchodu, a tak mě to minulo. Kdybych ještě pracovala, tak bych si ho musela udělat, ale takto...*“. Jednu dobu informantka Vladka i přemýšlela, že by si počítač pořídila, aby se dle jejích slov, necítila tak trapně, protože neumí počítač používat (V90-91): „...*Přemýšlela jsem, že bych si i nějaký ten počítač koupila a učila se na něm doma, že by mi s tím někdo z rodiny pomohl...*“, (V127-128) „...*Jen teda ty počítače, to jsem nikdy nezkusila se učit. Mě potom bylo i trapně, když se začali počítače víc a víc používat, že jsem musela někoho prosit o pomoc...*“.

Další bariéru, kterou informanti popisují, je špatný zdravotní stav, kterému se málokterý jedinec v důchodovém věku vyhne. Nejedná se však o špatný zdravotní stav u informantů samotných, ale spíše se potýkají se špatným zdravotním stavem svého životního partnera, o kterého se musejí starat a není jim tak umožněno vzdělávat se i více nebo dokonce jim tato bariéra nedovoluje dále pokračovat ve vzdělávání se. Informantka Vladka jej uvádí u svého manžela těmito slovy (V93-94): „...*to by byl další den, kdy bych musela od dědy (manžela) odejít a to by se mu asi už nelíbilo...*“ Špatný zdravotní stav u manžela také považuje za bariéru při pokračování v dalším studiu na U3V (V169-171): „...*Vlastně taky i na zdraví dědy (manžela) záleží, pokud se to u něj nějak třeba více nezhorší a nebude potřeba, abych u něj byla nonstop. Zatím to tak můžu dělat, že na dvě hodiny odběhnu do školy...*“. Informantka Iva se s touto bariérou také setkala a nemůže nyní pokračovat v dalším vzdělávání se a vyjadřuje se k tomu takto (E67): „...*protože mám nevidomého manžela, o kterého se musím pochopitelně starat...*“, dále toto zmiňuje následovně (E108-110): „...*Jedinou bariérou co mám, a proč nemůžu pokračovat ve vzdělávání, je velmi špatný zdravotní stav mého manžela. Kdybych neměla tolik nemocného manžela, tak bych se určitě ještě dále vzdělávala...*“. Co se týká špatného zdravotního stavu konkrétně u informantů samotných, dokud jim zdravotní stav

dovoluje a dokážou se nějakým způsobem dopravit na U3V, chtějí se i nadále vzdělávat a budou podle jejich slov v dalších studiích pokračovat.

6.1.4 IV. Kategorie – „Okolí“

„Je nám fajn“

V rámci čtvrté kategorie se zaměříme na reakce okolí rodinného, blízkého a nedostatek mužů na U3V, kde budeme analyzovat názory, proč se vzdělává tak málo mužského pohlaví. V poslední části této kategorie se zaměříme i na důvody doporučení studia od našich informantů pro další okolí, které často pohlíží na U3V negativně, které je v rozporu s informanty, kteří pohlíží na vzdělávání se přínosné a jsou tedy motivovány k pokračování k dalšímu vzdělávání se. Kategorie zahrnuje tyto kódy: rodinní fandové, nemám to zapotřebí, mužské pohlaví, doporučení studia a další studia.

Kódy: rodinní fandové (V156), (E93-94), (E96), (L96), (M98), (I163); nemám to zapotřebí (V133), (V174-175), (E101-102), (I183-184), (L87-90), (M91); mužské pohlaví (V194-196), (L154), (M155), (E126-127), (V198-199), (E131-134), (L159), (M160), (L161), (M163); doporučení studia (E 189), (I148-149), (L176), (M178), (V132), (L183) další studia (V160-161), (E113-114), (L185-186), (M188).

Když se zaměříme na pozitivní přístup ohledně vzdělávání se na U3V, mluvíme především o rodině informanta. Od rodinného okolí se setkávají naši informanti především s podporou. Věra například uvádí (V156): „...*A moje dcera a můj zeť, ti naopak mě moc podporují...*“, Eva podporu zmiňuje následovně (E93-94): „...*Moje rodina se k tomu stavěla moc hezky, po celou dobu co jsem se vzdělávala, tak mě v tom moje rodina jen podporovala...*“, i v další části rozhovoru podporu uvádí (E96): „...*I moje děti mě v tom podporovali a říkali „jen chod' mamí“...*“. Ludmila podporu rodiny popsala slovy (L93): „...*Ti jsou nadšení, opravdu. A mám od nich velkou podporu...*“. I informantka Marie a Iva cítí podporu rodiny (M98): „...*Samozřejmě podporu od rodiny mám obrovskou...*“, (I163): „...*I mě fandí. My máme pěkné vztahy s rodinou...*“. Rodinnou podporu informanti považují za důležitou ve vzdělávání se na U3V a na tomto názoru se informanti shodují a podpory se jim od rodinných příslušníků dostává.

Kontakt jedince se společností, je vždy doprovázen názory na činnosti a trávení jeho volného času. V rozhovorech se informanti setkávali s různými reakcemi okolí, potom co se dozvědělo, že navštěvují U3V. I když se jedná o chválihodnou aktivitu, nesetkali se informanti pouze s pozitivní reakcí, ale také s negativními a dokonce kritickými reakcemi vzhledem jejich studia. Tyto reakce popisují takto. Informantka Vladka o reakci okolí uvedla (V133) „...*Setkala jsem se spousty lidmi, kteří*

řekli, „mě se už studovat nechce“...“ (V174-175) „...většinou mi každý odpoví „mě už se nechce“...“. Přijde mi, že ti lidi jsou už tak nějak pohodlní...“. Okolí informantky Evy si při jejím zmínění a doporučení studia na U3V MU naopak myslí, že se tím chlubí (E101-102): „...Někteří jsou i takový, že řeknou „no bože, chválí se, že chodí na U3V“...“. Informantka Iva se taky setkala u své kamarádky s negativní reakcí na vzdělávání se na U3V MU (I183-184) „...Dříve, když jsem jí o tom povídala, tak mi pořád říkala „jo, jo, ty chceš být zase chytrá...“. Informantka Ludmila také nepopisuje kladně zkušenosti s reakcemi okolí na její vzdělávání (L87-90): „...Já mám takovou zkušenost, když se zmíním svým kamarádkám o U3V MU, že se na to netváří příznivě. Spíš kroučí nevěřičně hlavami a nechápou, proč jako studuji ještě. Se mě třeba nechápavě ptají „co ti to jako dává?“ nebo „proč tam chodíš?“. I ty, se kterými chodíme společně s paní Marií na oběd, tak jako řeknou „jé, na to já nejsem“...“. Informantka Marie po vyjádření Ludmily, označila za hlavní důvod nepříliš kladného ohlasu na studium na U3 jejího okolí skutečnost, že jsou jejich vrstevníci v seniorském věku líní (M91): „... Jsou líné...“.

Dle výpovědi informantů vidíme, že neexistuje ve společnosti výrazná potřeba celoživotního učení. Tento fakt přikládáme především nedostatečné vnitřní motivaci a zažitému tradičnímu modelu vzdělávání. Můžeme tedy říct, že se u jedinců, které naši respondenti popisují, vyskytly bariéry a tedy i nechuť k aktivnímu trávení jejich života. Naše informantky se po vyslechnutí negativních názorů okolí na studium na U3V shodují v přesvědčení, že jde o zejména o lenost jejich okolí.

Do této kategorie jsme si dovolili zařadit i nepřehlédnutelný fakt a to je nedostatek mužů na U3V. Snažili jsme se zjistit od našich informantek jejich názory, zda jsou si vědomi této skutečnosti a jak ji vjmají. Ve snaze zjistit možné příčiny velkého nepoměru ve studiu mužů na U3 MU, nám informantka Vladka k počtu studujících mužů na U3 MU sdělila toto (V194-196): „... Mužů tam převažha rozhodně není, právě naopak... z toho mužů je tam tak do desíti, víc jich tam určitě nebude...“. Informantka Eva se vyjádřila ke stejné otázce, kolik bylo či je mužů ve třídě, podobně jako Vladka, těmito slovy (E126-127) „...Chodili tam muži, ale bylo tam daleko víc žen než mužů, to rozhodně. Chlapů tam chodilo hodně málo, tak do dvaceti si myslím, víc ne...“. Informantka Ludmila viděla dokonce jen jednoho muže ve třídě (L154) „...Myslím si, že teď už jen jeden, viděla jsem jen jednoho...“. Informantka Marie reagovala na odpověď Ludmily o počtu mužů takto (M155) „... Ne, dva jsou tam. Já viděla dva...“. Informantka Vladka důvod v nedostatku mužů ve třídě vidí v následujícím (V198-199): „...Myslím si, že ti chlapy mají rádi svůj klid. Taky si myslím, že je to i spojené s brzkou úmrtností třeba...“. Eva považuje za důvod malé návštěvnosti mužů na studiu na U3V MU jejich lenost a pohodlnost, hodnotí to slovy (E131-134): „... Já si myslím, že oni jsou takový pohodlnější a línější... Nebo někteří chlapi chodí raději do hospody. Někteří mají třeba zase ty svoje

aktivitu, které upřednostňují před vzděláváním, jako je třeba sport nebo něco kutí doma například...“. Informantka Ludmila se k nepoměru žen a mužů na studiu na U3 MU vyjádřila těmito slovy (L159): „...Protože nejsou tolik líné, jako chlapy...“ (L161) „...Nebo jim to připadá zbytečný se vzdělávat...“. Marie považuje za důvod nedostatku mužů ve třídě toto (M160): „... Nebo jdou raději do hospody...“. (M163) „...Je spíše samouk... ..“

Informantky jsou z větší části na U3V velmi spokojeny a nadchlo je na tolik, že vzdělávání doporučují všem v důchodovém věku. K doporučení studia pro jejich okolí se informanti vyjádřili takto (E190-191) „...Určitě je to přínosem pro lidi v důchodovém věku a doporučila bych U3V každému. Člověk se tam dozví přece něco nového a obohatí ho to. Mě to obohatilo...“, (L179-180) „...Já bych to zavedla jako povinný všem, co jdou do důchodu, aby nezakrnl...“, (M181-182) „...Pokud teda zdraví dovolí, tak by měl mít každý nějakou tu činnost. Bud' mít nějakého koníčka, nebo chodit na nějakou školu, kurz...“, (L183) „...Lepší studovat, než krmit v parku holuby...“, (V132) „...Určitě to doporučuji, ale musí to ten člověk sám chtít...“.

U jedné z informantek nám však vyplynula nespokojenost vzdělávání se na U3V MU z toho důvodu, že informantka studovala na U3V MU v dřívějších letech a s porovnáním z dřívějších let uvádí, že předchozí studium na U3V MU bylo daleko lepší v tom, že jezdili na výlety, které jim škola poskytovala a nyní tomu tak není. Jako další nespokojenost uvedla nezajímavost přednášek oproti minulým rokům a jako další nespokojenost s U3V MU uvádí zvýšení ceny studia oproti minulým rokům, a to ze 400 Kč na 800 Kč. Informantka se dívá na zvýšení ceny velmi skepticky kvůli poměru ceny a kvality. (I148-152) „...Když jsem chodila poprvé, tak to bylo opravdu bezvadné. Tehdy bych to doporučila, teď ale ne. A hlavně taky, tím, že to můžu porovnat, předtím a teď, tak jednoduše ty rozdíly vidím, že to bylo předtím lepší, než teď. Ale víte co? Třeba ti co tam chodí letos poprvé, jim to nevádí, jak to je, protože to nemůžou srovnávat jako já a jsou asi spokojení. Nebo některé ty přednášky je i zajímaví, já nevím, ale mě ne. Předtím to bylo rozhodně lepší než teď...“

Jak už bylo dříve uvedeno, díky analýze rozhovorů bylo zjištěno u jedinců, kteří navštěvují U3V, že jsou celkově aktivnější ve svém životě a mají větší potřebu společenského kontaktu, proto není výjimkou, že pokračují v dalším studiu (V160-161) „...pokud mi zdraví dovolí, tak budu pokračovat ještě dál...“, (E113-114) „...Když bych mohla, ráda bych šla právě třeba na tady ty fakulty jako jsou veterinární fakulta a farmaceutickou fakulta, tam by mě ty přednášky zajímali...“, (L185-186) „...Pokud nám zdraví dovolí, tak bychom chtěli pokračovat. Já bych chtěla pokračovat někam, kde je to hlavně s lékařskou tematikou, protože to mě zajímá...“, (M188) „...Ale ráda bych se vzdělávala i nadále...“,

Většina z respondentů vnímají díky U3V jasný přínos v oblasti osobního rozvoje a obohacení se o zajímavé poznatky. Je také zřejmé, že jsou senioři po absolvování více motivováni k aktivnějšímu životu a k dalšímu vzdělávání. Informanti, kteří se výzkumu zúčastnili, se chtějí přihlásit po absolvování U3V MU k dalšímu studiu a pokračovat v dalších kurzech a udržovat se i nadále v aktivním životě a rozvíjet své kompetence.

6.2 Shrnutí výsledků výzkumu

V této bakalářské práci se zabýváme Univerzitou třetího věku na Masarykově univerzitě v Brně, edukací seniorů a přínosem jejich studia na univerzitě třetího věku pro seniory. Tento přínos jsme zkoumali z pohledu motivace, bariér a celkového vnímání edukace v seniorském věku samotnými informantkami a to právě při studiu Univerzity třetího věku na Masarykově univerzitě v Brně.

Na hlavní výzkumnou otázku, jak hodnotí, podle svého subjektivního názoru, studenti univerzity třetího věku, přínos svého studia na Univerzitě třetího věku Masarykovy univerzity v Brně, odpovíme takto: Z našeho výzkumu vyplývá, studium U3V obohacuje lidi v seniorském věku zejména po mentální stránce, dává jim větší rozhled, díky kterému se cítí lépe, potřebnější a vzdělanější. Dále vzdělávání se na U3V senioři vnitřně obohacuje, často jim pomáhá k lepšímu vnímání sebe sama, pozitivnímu sebehodnocení, napomáhá jim k vyššímu sebevědomí. Dalo by se říci, že jim pomáhá k určité vnitřní rovnováze ve vnímání vlastní důstojnosti. Dalším nesporným přínosem je i možnost nových sociálních vazeb, které částečně mohou nahradit určitou absenci kontaktu s lidmi, na který byli senioři zvyklí v době svého aktivního, produktivního období.

Uvědomujeme si subjektivitu našeho výzkumu, která je daná jeho povahou a omezeným výzkumným souborem. Považujeme však námi nastíněnou problematiku za zajímavý podnět pro další možné zkoumání a vnímáme ho i jako určitou zpětnou vazbu pro samotnou Univerzitu třetího věku na Masarykově univerzitě v Brně. Závěry našeho výzkumu nabízejí další možnosti, směry a to z andragogického pohledu, kterými by se mohl opakovaný výzkum zabývat, například formou kvantitativní metody se pokusit zjistit více o potřebách samotných seniorů, témata přednášek, které je více oslovují. Dále nám v průběhu výzkumu vyvstal zajímavý podnět k porovnání vnímání přínosu a samotného studia studenty – seniory, studujícími U3V MU v letech 2007-2011 se studenty U3V MU, kteří navštěvovali opakovaně U3V MU v letech 2012-2016. Tento podnět hodnotíme zejména v paralele zpětné vazby pro samotnou Univerzitu třetího věku na Masarykově univerzitě v Brně, zejména pak ve skladbě jednotlivých přednášek a konceptu U3V MU.

ZÁVĚR

V bakalářské práci jsme se zabývali edukací seniorů na Univerzitě třetího věku na Masarykově univerzitě v Brně. V teoretické části jsme se zaměřili na základní pojmy, jako jsou stárnutí, stáří, psychické, biologické a sociální změny ve stáří. V druhé části teoretické práce jsme se věnovali edukaci seniorů, jejím cílům, formám a metodám. Třetí část teoretické práce jsme se cíleně zaměřili na konkrétní univerzitu třetího věku a to U3V na Masarykově univerzitě v Brně, stručně jsme popsali její historii, organizační strukturu a její současnou nabídku vzdělávacích kurzů.

V praktické části práce jsme kvalitativně zkoumali pět informantů ženského pohlaví, které studují nebo studovaly Univerzitu třetího věku na Masarykově univerzitě v Brně. Pomocí rozhovorů jsme zkoumali, jak hodnotí informantky své studium na Univerzitě třetího věku na Masarykově univerzitě v Brně a jeho přínos. Získaná data jsme analyzovali a interpretovali pomocí otevřeného kódování a seskupili do čtyř základních kategorií: „Potřeby“, „Obohacení“, „Bariéry“ a „Okolí“.

Dospěli jsme k závěru, že U3V MU je pro studenty v seniorském věku velkým přínosem, dle subjektivního názoru našich informantek, studium U3V obohacuje lidi v seniorském věku zejména po mentální stránce, dává jim větší rozhled, díky kterému se cítí lépe, potřebnější a vzdělanější. Dále vzdělávání na U3V seniorům rozvíjí jejich kompetence, napomáhá seniorům k lepšímu vnímání sebe sama, pozitivnímu sebehodnocení a k vyššímu sebevědomí, stejně tak k určité vnitřní rovnováze ve vnímání vlastní důstojnosti, která je v seniorském věku často i vlivem okolí snižována.

Uvědomujeme si subjektivitu našich závěrů a získaných poznatků, přesto považujeme výsledky výzkumu za podnětné. Považovali bychom za zajímavé pokračovat ve výzkumu této problematiky, k ověření našich výsledků v opakovaném výzkumu s jiným výzkumným souborem, dále v možném zaměření se na porovnání vzdělávání na U3V MU u lidí, kteří studovali v letech 2007-2011 se studenty U3V MU, kteří navštěvovali opakovaně U3V MU v letech 2012-2016.

Z pohledu andragogiky vidíme přínos výzkumu především v možné zpětné vazbě pro Univerzitu třetího věku na Masarykově univerzitě v Brně.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ADAMEC, Petr (ed.). *Současná role celoživotního učení v životě seniorů z multidisciplinární perspektivy: sborník příspěvků ke konferenci konané u příležitosti 25. výročí založení Univerzity třetího věku na Masarykově univerzitě dne 16. září 2015*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2015. ISBN 978-80-210-7940-3.
- [2] ADAMEC, Petr a David KRYŠTOF (eds.). *Univerzity třetího věku na vysokých školách*. 1. vyd. Brno: Asociace univerzit třetího věku České republiky, 2011. ISBN 978-80-210-5640-4.
- [3] BOČKOVÁ, Věra. *Celoživotní vzdělávání - výzva nebo povinnost?*. 1. vyd. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 2000. Texty k otevřenému a distančnímu vzdělávání. ISBN 80-244-0155-X.
- [4] ČORNANIČOVÁ, Rozália. *Edukácia seniorov: vznik, rozvoj, podnety pre geragogiku*. 2., dopl. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo UK, 2007. ISBN 978-80-223-2287-4.
- [5] HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Fenomén stáří*. Vyd. 2., podstatně přeprac. a dopl. Praha: Havlíček Brain Team, 2010. ISBN 978-80-87109-19-9.
- [6] HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012, 407 s. ISBN 978-80-262-0219-6.
- [7] JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-535-0.
- [8] JAROŠOVÁ, Darja. *Péče o seniory*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita, 2006. ISBN 80-7368-110-2.
- [9] KALVACH, Zdeněk. *Úvod do gerontologie a geriatrie: integrovaný text pro interdisciplinární studium*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-366-0.
- [10] MÜHLPACHR, Pavel, 2004. *Gerontopedagogika*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-3345-2.
- [11] MUŽÍK, Jaroslav. *Androdidaktika*. 2., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004. Lidské zdroje. ISBN 80-7357-045-9.
- [12] PACOVSKÝ, Vladimír. *O stárnutí a stáří*. 1. vyd. Praha: Avicenum, 1990. ISBN 80-201-0076-8.
- [13] PETŘKOVÁ, Anna a Rozália ČORNANIČOVÁ. *Gerontagogika: úvod do teorie a praxe edukace seniorů: studijní texty pro distanční studium*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. ISBN 80-244-0879-1.
- [14] ŠERÁK, Michal. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-551-6.

- [15] ŠIPR, Květoslav. *Jak zdravě stárnout*. Vyd. 1. Rosice u Brna: Gloria, 1997. ISBN 80-901834-1-7.
- [16] ŠPATENKOVÁ, Naděžda a Lucie SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodaktika*. Vydání 1. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5446-8.
- [17] VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1318-5.
- [18] *Univerzita třetího věku: historie, současnost a perspektivy dalšího rozvoje : sborník příspěvků z konference konané u příležitosti 20. výročí založení Univerzity třetího věku na MU 6.-7. dubna 2010 v Brně*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2010. ISBN 978-80-210-5158-4.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1	kategorizace (vlastní ztvárnění).....	32
--------	---------------------------------------	----

SEZNAM TABULEK

Tab. 1	tabulka informantek (vlastní ztvárnění).....	30
--------	--	----

SEZNAM ZKRATEK

U3V – Univerzita třetího věku

apod – a podobně

tzn. – to znamená

tzv. – takzvaně

MU – Masarykova univerzita

CNS – centrální nervová soustava

ČR – Česká republika

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha PI: Kategorizace otázek pro rozhovor

Příloha PII: Ukázka přepsaného rozhovoru informanta

PŘÍLOHA PI: KATEGORIZACE OTÁZEK PRO ROZHOVOR

1. Jak jste se dostala ke studiu na U3V MU? Co Vás k němu vedlo?
2. V čem je dle Vašeho názoru přínos Vašeho studia U3V konkrétně pro Vás?
3. Máte zkušenost i s jinými vzdělávacími institucemi?
4. Je podle Vás vzdělávání v důchodovém věku přínosem?
5. Jaké přednášky Vás zaujmuli nejvíce a naopak?
6. Jsou pro Vás přednášky i přínosem k lepší orientaci v dnešní době? Nebo jen k Vašemu osobnímu uspokojení, že jste se dozvěděla něco nového?
7. Doporučujete studium pro lidi v důchodovém věku? Nebo už jste i sama někoho přesvědčila ke studiu na U3V MU?
8. Jak se k Vašemu studiu na U3V staví Vaše rodina?
9. Lpělo se ve Vaší rodině na dosaženém vzdělání?
10. A co Vaše okolí, kamarádi, kamarádky?
11. Co jiné vzdělávací aktivity v důchodovém věku? Máte zkušenosti s počítači nebo cizími jazyky?
12. Jak na Vás působí lektori při přednáškách? Jsou vždy připraveni dle Vašeho očekávání?
13. Přineslo Vám studium na U3V MU nové sociální vazby?
14. Stýkáte se s ostatními i mimo školu?
15. Je u Vás na přednáškách větší procento mužů nebo žen?
16. Setkala jste se při Vašem studiu na U3V s nějakými bariérami, které Vám znemožňovaly studium?

PŘÍLOHA P II: UKÁZKA PŘEPSANÉHO ROZHOVORU

71 nevědí, co já se tady dozvím. Přijde mi, že si mě i trošku víc váží. A ještě si myslím, že čím je
72 i člověk starší, tak se prostě snaží toho vcucnout do sebe co nejvíc, jak nějaká houba.

73 p. Marie: Piše se o tom, že mozek nestárne, a pokud ho budeme neustále nějak cvičit a tvárnit
74 novými znalostmi, tak pořád budeme dobří.

75 p. Ludmila: Už vůbec ten pocit vám to přináší, že se člověk vrátí do těch školních lavic se, že
76 jo? Mě to připadá úžasné.

77 p. Marie: Ano, je to dobrý pocit.

78 **Já: Takže vlastně nikdy nezestárnete 😊.**

79 p. Marie: Smích 😊...tělo samozřejmě zestárne, ale mozek opravdu prý nestárne a je schopen
80 přijímat nové informace. Ale U3V je pro mě určitě velký přínos. Třeba, jak jsem chodila ještě
81 na U3V na lesnickou a měli jsme tam přednášku kolem lesa. Tak mě strašně potěšilo, když
82 jsme řešili něco ohledně pozemků, že jsem byla i chvilku chytřejší než manžel 😊. Můj manžel
83 je totiž hodně vzdělaný, má i titul a je i sečtělý. Ale jednou jsem v něčem byla chytřejší víc
84 než on, jsem tak, potompovyrostla 😊. Taky, je pro mě dobré to, že člověk jde z toho domu
85 jinam, nemusím uklízet, dozvím se něco nového.

86 **Já: Jak na Vaše studium U3V reaguje vaše okolí, kamarádi?**

87 p. Ludmila: Já mám takovou zkušenost, když se zmíním mým kamarádkám o U3V MU, že se
88 na to netváří příznivě. Spíš krouží nevěřičně hlavami a nechápou, proč jako studuji ještě. Se
89 mě třeba nechápavě ptají „co ti to jako dává?“ nebo „proč tam chodíš?“. I ty, se kterými
90 chodíme společně s paní Marií na oběd, tak jako řeknou „jé, na to já nejsem“.

91 p. Marie: Jsou líné.

92 **Já: A Vaše rodina se staví jak vašemu studiu na U3V?**

93 p. Ludmila: Ti jsou nadšení, opravdu. A mám od nich velkou podporu.

94 p. Marie: Mě manžel říká „já bych si šel taky něco klidně poslechnout“. Já mu vždycky
95 vyprávím, co jsme tam měli a taky se mu zdá moc dobré a zajímavé studium na U3V. Můj
96 bratr ten zase mi pořád říká „s tebou se nebude dát jezdit ani na dovolenou, ty už budeš umět
97 mluvit lépe anglicky jak já a budeš studovaná“ a já mu říkám „ano, můžeš však taky
98 studovat“. Samozřejmě podporu od rodiny mám obrovskou. A manžel ten by chodil nejraději
99 jen na některé přednášky.

100 p. Ludmila: A to samozřejmě nejde, protože ta účast na přednáškách je povinná, aby člověk
101 dostal osvědčení.

102 **Já: Setkali jste se při Vašem studiu na U3V s nějakými bariérami?**

103 p. Marie: Ne.

104 p. Ludmila: Taky ne.

- 105 **Já: Jaké přednášky Vás zaujmuli nejvíce a naopak nejméně?**
- 106 p. Marie: Dnes jsem byla zaskočená, že mě bavily ty daně.
- 107 p. Ludmila: Záleží na tom přednášejícím.
- 108 p. Marie: Ano, to je pravda. Strašně moc záleží na přednášejícím. Když je přednášející dobrý,
109 tak nikdo neodchází, ale když je špatný, tak odchází někdy hodně lidí. Já jsem teda vždycky
110 zůstala do konce, ale stalo se, že i polovina lidí odešla.
- 111 p. Ludmila: Pro toho přednášejícího člověka je to ale práce, a i když mě to nebaví, tak tam
112 prostě vydržím. Zůstanu sedět vždycky do konce, protože ten přednášející to určitě přednáší,
113 jak nejlíp umí. Teď si vzpomínám, jak nám v prvním ročníku přednášel mladý kluk a ten
114 strašně šišlal. On byl chudák čerstvý magistr a ještě měl takový blbý téma, teď už si
115 nevzpomenu na ten název. Z toho jsem nevěděla nic.
- 116 p. Marie: Nebo jak jsme měli tu fyziku, to bylo taky hrozná. Prostě tam záleží na tom
117 přednášejícím, jak si to připraví, čeho se chytne, jakým způsobem to vysvětluje. Protože
118 někdo to dokáže vysvětlit takovou tou zábavnější formou a někdo jen podle knížky.
- 119 p. Ludmila: Pro mě bylo nejzajímavější, jestli si pamatuješ, jak vyprávěl ten Katalánc o tom
120 Katalánsku. Toho bych poslouchala do nekonečna, to byla opravdu úžasná přednáška. Přes to
121 zdraví, to byly taky dobré přednášky, když tam byla ta doktorka nebo ten starý doktor, co
122 přednášel o nohách, nebo ten kardiolog. Nebo ty zeměpisné mě bavili.
- 123 p. Marie: Jo, to byly dobré přednášky.
- 124 **Já: Takže podle Vás hlavně záleží na přednášejícím a jeho připravenosti?**
- 125 p. Marie: Ano.
- 126 p. Ludmila: Přesně tak. Na tu dnešní přednášku jsem původně ani nechtěla jít, protože jsem si
127 říkala, daně, to bude nuda. No ještě, že jsem šla, to bych jinak pěkně litovala.
- 128 p. Marie: I mě to překvapilo. Pan přednášející měl i velký aplaus, já jsem mlátila rukama o
129 sebe, jak šílená ☺. On to podal tak zábavnou formou právě. Vidět, že je zkušený přednášející.
130 Přitom tak mladý. Z 95 % je to dobrá přednáška. Stane se taky, že něco není tolik záživné.
- 131 p. Ludmila: I můj vnuk říká, že, když je ten přednášející dobrý, tak se potom nemusí už tolik
132 učit, protože si to pamatuje, o čem mluvil. Občas se nám ale stane, že musíme do sebe
133 drbnout, když usínáme.
- 134 p. Marie: Ale to se nám stalo, jen tak u dvou přednášek. Dnes teda vůbec ne, dnes byl
135 přednášející perfektní.
- 136 p. Ludmila: No dnes jsem se jen za ním otáčela, jak pořád chodil i za krkem mě bolí... smích
137 ☺.
- 138 **Já: Přineslo Vám studium na U3V MU nové sociální vazby?**

139 p. Ludmila: Určitě. Už jsme tam takové skupinky lidí, se kterými se ještě před přednáškou na
140 chodbě sejdeme a známe ty svoje příběhy. Postěžujeme si mezi sebou klidně i o soukromí a je
141 to fajn.

142 p. Marie: Ano, přineslo. A tak různě se tam bavíme s ženskýma.

143 Já: Stýkáte se i mimo školu?

144 p. Marie: To si pořád slibujeme, že zajdeme na kávu, ale zatím nám to nevyšlo.

145 p. Ludmila: My dvě se samozřejmě scházíme, protože máme společné bývalé spolužáky, se
146 kterými chodíme na srazy a tak různě. Říkáme si už od září, že půjdeme na kávu, ale pak se
147 všichni po přednášce rozutečeme.

148 p. Marie: No, buď se rozutečeme. Nebo pak byl manžel vaší babičky nemocný, tak pospíchala
149 za ním. Nevychází nám to, je to takový těžký. My máme čas si popovídat tu půl hodinku před
150 přednáškou a pak už všichni pospíchají domů.

151 p. Ludmila: Zrovna dnes jsem říkala, že je to tady jak v kurníku, než začne přednáška...smích
152 ☺. A chudák ten jeden pán co s námi chodí. Ten se jen tak nesměle hlásí.

153 Já: Na Vaše přednášky chodí jen jeden muž?

154 p. Ludmila: Myslím si, že teď už jen jeden, viděla jsem jen jednoho.

155 p. Marie: Ne, dva jsou tam. Já viděla dva.

156 p. Ludmila: Bylo jich tam ze začátku více, tak kolem pěti, ale jestli jsou teď nemocní. Nevím,
157 proč už nechodí.

158 Já: Proč myslíte, že navštěvují U3V MU spíše ženy?

159 p. Ludmila: Protože nejsou tolik líné, jako chlapy.

160 p. Marie: Ano, souhlasím. Nebo jdou raději do hospody.

161 p. Ludmila: Nebo jim to připadá zbytečný se vzdělávat.

162 p. Marie: Například ale můj manžel, ten do hospody nechodí a je hodně sečtělý. Manžel má
163 doma opravdu hodně knih a stále se samo vzdělává. Je spíše samouk.

164 Já: Ještě bych se Vás ráda zeptala, zda se ve Vaší rodině lpělo na tom, abyste byli vzdělané?

165 p. Ludmila: U nás teda ne. Já jsem z pěti dětí, takže u nás se to moc neřešilo. Ani jsem třeba
166 vůbec nemusel doma ukazovat žákovskou knížku, což je třeba bohužel na škodu, že mě nikdo
167 doma ke vzdělávání nevedl. Já bych se totiž ráda více vzdělávala.

168 p. Marie: Tenkrát jsem bydlela vlastně na statku ve Zbraslavě, kde děda s babičkou byli sedláři
169 za kulaky. Takže já jsem říkala, že budu ráda, když se vůbec na nějakou školu dostanu a
170 udělám ji. Můj sen byl, dostat se hlavně s dědiny pryč, protože tam byla jen dřina, pak jim